

Visserij in Cijfers 2003

C. Taal

A. Klok

J.A.E. van Oostenbrugge

M.H. Smit

M.O. van Wijk

J.W. de Wilde

Projectcode 65004

December 2004

Periodiek rapport 04-07

LEI, Den Haag

Visserij in Cijfers 2003

Taal C., A. Klok, J.A.E. van Oostenbrugge, M.H. Smit, M.O. van Wijk en J.W. de Wilde,

Den Haag, LEI, 2004

Periodiek rapport 04-07; ISBN 90-5242-968-5; Prijs €15,- (inclusief 6% BTW)

75 p., fig., tab., bijl.

Deze jaarlijkse rapportage over de Nederlandse visserij bevat gegevens over de bedrijfsresultaten en financiële positie van de kottervisserij in 2003, met vergelijkende cijfers van voorgaande jaren. Naast de bedrijfseconomische gegevens van de kottervisserij, wordt ook ingegaan op resultaten van de grote zeevisserij en op ontwikkelingen in de buitenlandse handel.

This annual report on Dutch fisheries contains data on the business results and the financial position of cutter fishing in 2003, with comparative figures from previous years. Alongside the economic data of cutter fishing, results of large-scale high sea fishing and developments in foreign trade are also examined.

Bestellingen:

Telefoon: 070-3358330

Telefax: 070-3615624

E-mail: publicatie.lei@wur.nl

Informatie:

Telefoon: 070-3358330

Telefax: 070-3615624

E-mail: informatie.lei@wur.nl

© LEI, 2004

Vermenigvuldiging of overname van gegevens:

- toegestaan mits met duidelijke bronvermelding
- niet toegestaan

Op al onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO-NL) van toepassing. Deze zijn gedeponeed bij de Kamer van Koophandel Midden-Gelderland te Arnhem.

Inhoud

Blz.

Woord vooraf	7
Samenvatting	9
Summary	12
1. Inleiding	19
2. Algemeen overzicht	23
2.1 Ontwikkeling van vloot, werkgelegenheid en investeringen	23
2.2 Besomming	26
2.3 Visafslagen: omzet en prijzen	27
3. Kottervisserij: bedrijfsresultaten	29
3.1 Algemeen	29
3.2 De vloot	29
3.3 Resultaten van de kottersector	30
3.4 Resultaten per pk-groep	32
3.5 Resultaten per tak van visserij	34
3.6 Vangsten en aanvoer	39
4. Kottervisserij: financiële positie	40
4.1 Aantal bedrijven	40
4.2 Financiële positie van de sector	41
4.3 Financiële positie per pk-groep	42
5. Grote zeevisserij	44
5.1 Algemeen	44
5.2 Vloot en investeringen	44
5.3 Inzet en aanvoer	45
5.4 Besomming en resultaat	47

Blz.

6. Buitenlandse handel	48
6.1 Algemeen	48
6.2 Invoer	48
6.3 Uitvoer	50
Bijlagen	
1. Overzicht van de Nederlandse vangstrechten 1997-2004	53
2. Invoer van vis en visproducten naar productvorm	55
3. Uitvoer van vis en visproducten naar productvorm	56
4. Gemiddelde aanvoerprijzen van enkele vissoorten op Nederlandse visafslagen	57
5. Toelichting op de gebruikte begrippen	59
6. Betrouwbaarheid steekproef kottervisserij	66
Resultaten LEI-onderzoek visserij, 2003 en 2004	68

Woord vooraf

De periodieke rapportage *Visserij in Cijfers* geeft voor een aantal visserijsectoren een beknopt overzicht van de bedrijfsresultaten, aangevuld met gegevens over de buitenlandse handel. Deze gegevens worden verzameld in het Bedrijven-Informatienet van het LEI (het Informatienet), die ook de basis is voor het voldoen aan de verplichting om economische gegevens over de zeevisserij te verzamelen zoals die door de EU in Verordening 1639/2001 is neergelegd.

Deze uitgave met de cijfers over 2003 verschijnt later dan normaal. Dat is voornamelijk het gevolg van de overschakeling naar een nieuw automatiseringssysteem. Die overschakeling heeft extra personeelsinzet en kinderziektes met zich meegebracht. Doel van de overschakeling was om door inzet van nieuwe informatie- en communicatietechnieken tot efficiëntere en flexibeler dataverzameling te komen, waarbij ook elektronische gegevens van visafslagen en accountantskantoren gebruikt kunnen worden. Voor meer achtergrond over het vernieuwde informatienet wordt verwezen naar de publicatie *Het Bedrijven-informatienet van A tot Z*. Gelijktijdig met deze vernieuwing is ook de website (www.lei.nl) van het LEI vernieuwd. Niet alleen vindt u daar onze openbare rapportages (zoals ook dit rapport) in elektronische vorm, maar onder het kopje statistieken de meest recente gegevens uit het Informatienet Visserij.

Ten opzichte van voorgaand jaar zijn er twee inhoudelijke wijzigingen. Gegevens over de schelpdiervisserij (mosselen, oesters, kokkels) en over de IJsselmeervisserij zijn niet meer opgenomen. Al enkele jaren stonden helaas te weinig of geen gegevens meer ter beschikking (als gevolg van eerdere bezuinigingen vanuit de opdrachtgever LNV). De laatste jaren zijn er nog extrapolaties gemaakt op die data, maar het is wetenschappelijk niet langer verantwoord over die sectoren nog resultaten te publiceren. Wij betreuren dat, juist ook omdat er voor die sectoren vanuit beleid en bedrijfsleven regelmatig behoefte is aan inzicht in de resultaten. Mede vanwege de verplichtingen voortvloeiend uit bovengenoemde EU Verordening is er wel meer aandacht besteed aan de verantwoording van de steekproef van de bedrijven.

Aan deze aflevering van *Visserij in cijfers* hebben verschillende medewerkers van de sectie Visserij een bijdrage geleverd: drs. M.H. Smit en drs. M.O. van Wijk aan het hoofdstuk over de financiële positie, ir. J.W. de Wilde aan gegevens over de kottervloot, dr.ir. J.A.E. van Oostenbrugge aan gegevens over de bedrijfsresultaten, de aanvoer en de betrouwbaarheid van de steekproef en C. Taal aan de hoofdstukken over de bedrijfsresultaten van de kottervisserij, de grote zeevisserij, buitenlandse handel en gegevens over aanvoerprijzen en investeringen. De bedrijfseconomische gegevens van de kottervloot werden verzameld en bewerkt door de documentatiemedewerkers

G. van der Bent, Th. de Mol en teamleider Visserijdocumentatie A. Klok. De eindverantwoordelijkheid lag in handen van C. Taal.

Tot slot bedank ik de vele schippereigenaren, kotterreders en de reders van de grote zeevisserij, die op basis van vrijwilligheid de gegevens beschikbaar hebben gesteld voor de berekening van bedrijfsresultaten en financiële positie. Daarbij moet tevens de zeer prettige samenwerking met een aantal administratie- en accountantskantoren en met de visafslagen in Nederland (elektronische gegevensverzameling) worden vermeld.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'L.C. Zachariasse', written in a cursive style.

Prof.dr.ir. L.C. Zachariasse
Algemeen Directeur LEI B.V.

Samenvatting

Algemeen

De opbrengst van de totale Nederlandse zee- en kustvisserij steeg met 10 miljoen euro (2%) naar 476 miljoen euro in 2003. De Noordzee-kottervloot nam met 252 miljoen euro bijna 53% van de totale opbrengst voor zijn rekening, 5 miljoen euro minder dan het jaar ervoor. De grote zeevisserijvloot haalde een besomming van 143 miljoen euro, een stijging van 13% ten opzichte van 2002. De aanvoer van de kottervloot bleef op ongeveer hetzelfde niveau als dat van vorig jaar van 80.000 ton, terwijl die van de grote zeevisserijvloot toenam met 20% tot 441.000 ton. De omvang van de kottervloot nam af met 19 vaartuigen. De omvang en samenstelling van de grote zeevisserijvloot veranderde niet. Zowel de omzet als het aanvoervolume van de Nederlandse visafslagen daalde met respectievelijk ruim 4% en ruim 6%. De omzet kwam uit op 350 miljoen euro. De gemiddelde aanvoerprijs op de afslagen lag ruim 2% hoger. De gemiddelde prijs voor tong daalde met 2,5% terwijl die van schol juist steeg met 12%. Voor garnalen werd door een toename van de aanvoer een 24% lagere prijs betaald.

Kottervisserij

Voor het tweede achtereenvolgende jaar sloot de kottersector een boekjaar af met een negatief nettoresultaat. Het bedrijfseconomisch verlies bedroeg 4 miljoen euro.

De besomming daalde met 2% naar een niveau van 252 miljoen euro. De inzet verminderde met 4% maar de aanvoer bleef gelijk. Van bijna alle belangrijke vissoorten werd iets meer aangevoerd maar de gemiddelde visprijs lag op een iets lager niveau dan in 2002. Ondanks de fors toegenomen aanvoer van garnalen met 40% nam de totale opbrengst ervan slechts licht toe. Een lagere gemiddelde prijs van 24% gaf slechts bijna 1 miljoen euro meer opbrengst. De technische kosten (alle kosten exclusief loonbestanddelen) stegen licht met 1% ondanks een lagere inzet van de vloot van 4%. De loonkosten daalden met 3 miljoen euro. Het verliesresultaat van 4 miljoen euro was iets groter dan vorig jaar (-2 miljoen euro). De totale arbeidsopbrengst van de kottervisserij (besomming minus technische kosten) daalde ook en kwam met 69 miljoen euro op het laagste niveau in de afgelopen 10 jaar.

De omvang van de kottervloot daalde van 393 tot 374 kotters. Het aantal grote boomkorkotters (>2.000 pk) nam net als voorgaande jaren weer verder af. Dit segment van de vloot kromp met bijna 24% in, terwijl het aantal kotters met een motorvermogen tussen 1.500 en 2.000 pk juist weer toenam met 6%. Net als vorig jaar werden

twaalf nieuwe schepen aan de kottervloot toegevoegd waaronder drie kotters van 2.000 pk. De andere nieuwe schepen waren hoofdzakelijk nieuwe aanwinsten voor de garnalenvloot. Het investeringsbedrag in de kottervisserij was met ruim 32 miljoen euro even hoog als in 2002.

Het aantal opvarenden nam af met 5% tot 1.656 mensjaren. Eén van de oorzaken hiervan was dat vorig jaar per saldo het aantal grote schepen boven 1.500 pk in de vloot met zeven kotters is afgenomen. Een opvarende verdiende gemiddeld ongeveer 44.000 euro tegenover 43.000 euro vorig jaar.

De inzet van de kottervloot (pk-dagen) is met 4% gedaald in het afgelopen jaar. Het gemiddeld aantal dagen op zee steeg wel van 165 naar 170. Het totale motorvermogen nam af met 6% tot 367.000 pk.

De gemiddelde besommingen van bijna alle kottergroepen ontwikkelden zich negatief of bleven stabiel. De resultaten van bijna alle kottergroepen verslechterden, behalve die van de groep van 1.500-2.000 pk en 301-1.500 pk. De garnalkotters met een motorvermogen tot 261 pk zagen hun gemiddelde besomming met 13% teruglopen. De Eurokotters behaalden in 2003, na aanzienlijk lagere besommingen in het jaar ervoor, een ongeveer gelijke besomming. De meeste kotters behaalden een negatief nettoresultaat. De middengroepen 301-1.500 pk behaalden een ongeveer gelijk resultaat als het jaar ervoor. De grotere kotters tot 2.000 pk boekten een iets lagere besomming maar het nettoresultaat kwam positief uit. De kotters boven 2.000 pk behaalden gemiddeld ook een iets lagere besomming maar kwamen wel uit op een negatief resultaat.

De garnalervisserij beleefde ook in 2003 een duidelijk mindere periode met een besomming van ongeveer 40 miljoen euro. De aanvoer nam met bijna 40% toe, maar met een 24% lagere prijs voor dit schaaldier kwam de besomming slechts 1 miljoen euro hoger uit. In de boomkorvisserij was sprake van een inzetdaling van 6%. De inzet in de rondvis- en haringspanvisserij nam ook iets af. De opkomst van visserijtakken zoals twinriggen, snurrevaad en langoustinevisserij in de periode tot 2001 zette zich in 2002 eerst niet verder voort maar in 2003 werden deze visserijmethoden weer wel meer toegepast. Zowel de inzet als de besomming namen met ongeveer 50% toe ten opzichte van het jaar ervoor. Boomkor bleef de belangrijkste tak van visserij in de kottervisserij maar de besomming daalde met 2%.

De Nederlandse kotters voerden in totaal ongeveer evenveel vis aan vergeleken met 2002. Door een hoge benuttingsgraad van de belangrijkste vangstquota (TAC's) bleven de platvisvangsten op of boven het peil van 2002. De totale vangsthoeveelheid van de Nederlandse kotters is sinds 1995 met 40% gedaald.

Voor de kottervisserij als geheel kwam het eigen vermogen begin 2003 uit op ongeveer 28% van het totaal balansvermogen. Dat is een aanzienlijke achteruitgang ten opzichte van begin 2002 toen de solvabiliteit nog 44% bedroeg. In 2003 stond de financiële positie onder druk. De nettokasstroom verslechterde van 1 miljoen euro negatief naar 3 miljoen euro negatief.

Grote zeevisserij

De omvang en samenstelling van de grote zeevisserijvloot veranderde in 2003 niet. Aan het eind van het jaar bestond de vloot uit 17 schepen. Het totale motorvermogen bleef met 135.000 pk gelijk aan het jaar ervoor en de bruto-inhoud van de vloot bedroeg ruim 90.000 GT.

De totale inzet in zeedagen nam met 7% toe. Iets meer dan 50% van de inzet van de vloot, gemeten in GT-dagen, vond plaats in Afrikaanse wateren. De totale aanvoer nam ten opzichte van het jaar ervoor toe met 20% tot ruim 441 duizend ton. In alle gebieden werd beter gevangen dan in 2002. De aangevoerde hoeveelheden pilchards, blauwe wijting, haring en horsmakreel stegen met respectievelijk 82, 55, 37 en 14% terwijl daarentegen die van zilversmelt en makreel daalde met respectievelijk 38 en 8%.

De aanvoerbesomming in 2003 bedroeg 143 miljoen euro, een stijging van meer dan 13% ten opzichte van 2002. De vloot sloot het jaar af met een kleine winst van bijna 1 miljoen euro.

Buitenlandse handel

Voor het tweede achtereenvolgende jaar daalde de invoerwaarde van vis en visproducten in Nederland. De importwaarde lag bijna 4% lager dan in 2002 en kwam uit op een bedrag van 1,2 miljard euro. De geïmporteerde hoeveelheid vis nam met 6% toe tot 682 duizend ton waarbij bevroren vis met 364 duizend ton ook dit jaar meer dan 50% van de totale hoeveelheid uitmaakte. De import van vis van buiten Europa liep met 10% terug terwijl de invoer van vis uit andere EU-landen ongeveer gelijk bleef. De importwaarde van tong en schol samen nam toe met 50% tot een totale waarde van bijna 125 miljoen euro. De garnalenimportwaarde nam bijna 20% van de totale importwaarde voor zijn rekening. Deze steeg met 6% tot 223 miljoen euro. De import uit landen binnen Europa zoals Duitsland, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk nam af evenals de import van tropische garnalen uit Thailand, Vietnam en Bangladesh.

De uitvoer van vis en visproducten steeg licht in 2003. De waarde van de geëxporteerde vis bedroeg bijna 2 miljard euro. De uitgevoerde hoeveelheid nam toe met bijna 11% tot 871 duizend ton. De uitvoer naar belangrijke landen als België, Duitsland en Frankrijk bleef ongeveer gelijk. Italië en Spanje namen juist meer vis en visproducten van Nederland af. De exportwaarde van garnalen nam met 4% iets toe tot 306 miljoen euro. België, Italië, Spanje en Denemarken namen meer garnalen af terwijl de export naar Duitsland en Frankrijk terugliep. De exportwaarde van platvis steeg met 15%.

Summary

General

The total revenue of the Dutch high sea and coastal fishing industry as a whole increased by €10 million (2%) to €476 million in 2003. The North Sea cutter fleet accounted for almost 53% of the total revenue (€252 million), €5 million less than the previous year. The large-scale high sea fishing fleet achieved a total gross revenue of €143 million, an increase of 13% in relation to 2002. The volume of landings of the cutter fleet remained at approximately the same level as last year (80,000 tonnes), while landings by the large-scale high sea fishing fleet increased by 20% to 441,000 tonnes. The size of the cutter fleet decreased by 19 vessels. The size and composition of the large high sea fishing fleet did not change. Both the turnover and the volume of landings of the Dutch fish auctions declined by 4% and over 6% respectively. The turnover was €350 million. The average landing price at the auctions was more than 2% higher. The average price for sole declined by 2.5% while the price of plaice rose by 12%. A 24% lower price was paid for shrimp, due to an increase in landings.

Cutter fishing

For the second successive year, the cutter sector ended its financial year with a negative net result. The economic loss amounted to €4 million.

The total gross revenue declined by 2% to €252 million. The total effort declined by 4% but the volume of landings remained stable. Landings of virtually all important fish species increased slightly, but the average fish price was slightly lower than in 2002. In spite of the strong increase of 40% in landing volumes of shrimp, the total revenue only increased slightly. An average price that was 24% lower brought only €1 million additional revenue. The operational costs (all costs excluding labour costs) increased slightly by 1%, despite the fact that the total effort of the fleet was reduced by 4%. The labour costs fell by €3 million. The loss of €4 million was greater than last year (- €2 million). The total returns on labour from the cutter sector (total gross revenue minus operational costs) also fell; at €69 million, they were at their lowest level in the past ten years.

The size of the cutter fleet decreased from 393 to 374 cutters. The number of large beam trawlers (>2,000 HP) decreased further, as in previous years. This segment of the fleet shrank by almost 24%, while the number of cutters with en-

gine power between 1,500 and 2,000 HP actually increased by 6%. As was the case last year, twelve new ships were added to the cutter fleet, including three cutters of 2,000 HP. The other new ships were mainly new acquisitions for the fleet of shrimpers. The amount invested in cutter fishing was as high as it had been in 2002, at over €32 million.

The number of crew members decreased by 5% to 1,656 man-years. One of the reasons for this was the fact that the number of large ships with engine power over 1,500 HP in the fleet was reduced by seven last year. On average, a crew member earned approximately €44,000 as compared to €43,000 last year.

The total effort of the cutter fleet in HP-days decreased by 4% over the past year. However, the average number of days at sea increased from 165 to 170. The total engine power decreased by 6% to 367,000 HP.

The average total gross revenues of almost all cutter groups showed a negative development or remained stable. The results of almost all cutter groups deteriorated, except for the results of the group of 1,500-2,000 HP and 301-1,500 HP. The shrimpers with engine power of up to 261 HP saw their average total gross revenue decline by 13%. Following considerably lower total gross revenues in the previous year, the Eurocutters realised approximately the same revenues in 2003. The net results for most of the cutters were negative. The middle groups (301-1,500 HP) realised approximately the same results as the previous year. The larger cutters (up to 2,000 HP) showed slightly lower total gross revenues, but the net result was positive. On average, the cutters with engine power of over 2,000 HP also realised slightly lower total gross revenues, but ended up with a negative net result.

Shrimp fishing also experienced a clear slump during 2003, with a total gross revenue of approximately €40 million. The volume of landings increased by 40%, but – with a 24% lower price for this crustacean – the total gross revenue only increased by €1 million. In the beamtrawling sector, there was a reduction in the total effort by 6%. The total effort in the fishing of roundfish and pelagic species declined slightly. The rise of branches of fisheries such as twin-rig, anchor seining (Danish seine, or 'snurrevaad') and langoustine fisheries in the period up to 2001 did not initially make any further progress in 2002, but the application of these fishing methods was more widespread in 2003. Both the total effort and the total gross revenue increased by approximately 50% in relation to the previous year. Beamtrawling remained the most important branch of fisheries in the cutter sector, but the total gross revenue decreased by 2%.

In total, the Dutch cutters landed approximately the same volume of fish as in 2002. Due to a high level of exploitation of the most important catch quota (TACs, or total allowable catch), the flat fish catches remained at or above the 2002 level. The total catch quantity for Dutch cutters has declined by 40% since 1995.

For cutter fisheries as a whole, the equity capital in early 2003 accounted for approximately 28% of the total balance sheet capital. That is a considerable decline in

relation to early 2002 when the solvency still amounted to 44%. In 2003, the financial situation came under pressure. The net cash flow deteriorated, from minus €1 million to minus €3 million.

Large-scale high seas fisheries

The size and composition of the large-scale high seas fishing fleet did not change in 2003. At the end of the year, the fleet consisted of seventeen ships. The total engine power remained the same as the previous year at 135,000 HP and the gross capacity of the fleet amounted to over 90,000 GT.

The total effort in sea-days increased by 7%. A little more than 50% of the effort of the fleet, measured in GT-days, took place in African waters. The total volume of landings increased by 20% in relation to the previous year to over 441,000 tonnes. Catches were better than in 2002 in all areas. The landed quantities of pilchard, blue whiting, herring and horse mackerel increased by 82%, 55%, 37% and 14% respectively, whereas the landed quantities of silver smelt and mackerel declined by 38% and 8% respectively.

The total gross revenue from landings in 2003 amounted to €143 million, an increase of more than 13% in relation to 2002. The fleet ended the year with a small profit of almost €1 million.

Foreign trade

The import value of fish and fish products in the Netherlands declined for a second successive year. The import value was nearly 4% lower than in 2002, at €1.2 billion. The imported quantity of fish increased by 6% to 682,000 tonnes, with frozen fish once again accounting for more than 50% of the total quantity this year, at 364,000 tonnes. Imports of fish from outside Europe declined by 10%, while imports of fish from other EU countries remained approximately the same. The import value of sole and plaice together increased by 50% to a total value of almost €125 million. The import value of shrimp accounted for almost 20% of the total import value. This rose by 6% to €23 million. Imports from countries within Europe, such as Germany, Denmark and the United Kingdom decreased, as did imports of tropical shrimp from Thailand, Vietnam and Bangladesh. More was imported from countries that - until recently - were traditionally less important in terms of shrimp imports.

The export of fish and fish products increased slightly in 2003. The value rose to nearly €2 billion. The volume increased by 11% to 871,000 tonnes. Exports to important countries like Belgium, Germany and France remained the same whereas exports to Italy and Spain increased. The export value of shrimp increased by 4% to €306 million. Supplies of shrimp to Belgium, Italy, Spain and Denmark rose while exports to Germany and France fell. The export value of flatfish increased by 15%.

A translation of the table of contents and the headings of tables in the text is provided on the next pages.

Contents

1. Introduction	19
2. General survey	23
2.1 Development of fleet and investments	23
2.2 Gross revenues	26
2.3 Turnover and prices on fish auctions	24
3. Economic results of cutter fisheries	29
3.1 General	29
3.2 The fleet	29
3.3 Economic results of the cutter sector	30
3.4 Economic results by HP group	32
3.5 Economic results by type of fishery	34
3.6 Catches and landings	39
4. Financial position of cutter fisheries	40
4.1 Number of enterprises	40
4.2 Financial position of the sector	41
4.3 Financial position by HP group	42
5. Distant water fisheries	44
5.1 General	44
5.2 Fleet and investments	44
5.3 Effort and landings	45
5.4 Gross revenues and economic result	47
6. Foreign trade	48
6.1 General	48
6.2 Imports	48
6.3 Exports	50

Appendix

1.	Overview of Dutch quota	53
2.	Import of fish and fish products in value	55
3.	Export of fish and fish products in value	56
4.	Average prices of fish on Dutch auctions	57
5.	Explanation of used concepts	59
6.	Reliability of sample of cutter fisheries	66

Publications in 2003/2004	68
----------------------------------	-----------

Table headings

- 1.1 Population and sample to region and HP group.
- 1.2 Comparison of technical characteristics of population and sample.
- 2.1 Fleets of sea and coastal fisheries; number of vessels, engine power, age of vessels and number of crew (at the end of the year).
- 2.2 Investments in sea and coastal fisheries.
- 2.3 Gross revenues of sea and coastal fisheries.
- 2.4 Turnover of fish auctions.
- 2.5 Dutch and foreign contribution to auction turnover.
- 3.1 Number of vessels of the cutter fleet by engine power and age (at the end of the year).
- 3.2 Aggregate financial results of the cutter fleet.
- 3.3 Cutter fleet average number and engine power, aggregate crew and fuel consumption.
- 3.4 Average financial results per vessel by region and HP group of the cutter fleet.
- 3.5 Relative shares by HP group in fleet, engine power, employment, gross revenues, costs and revenues to labour.
- 3.6 Fishing effort of the cutter fleet by HP group and fishery.
- 3.7 Gross revenues of the cutter fleet by HP group and fishery.
- 3.8 Average revenue to labour per crew member of the cutter fleet by HP group and fishery.
- 3.9 Main indicators per man-year of the cutter fleet in 1970-2001.
- 3.10 Volume of landings by species of the cutter fleet.
- 4.1 Number of enterprises in the cutter sector.
- 4.2 Investments and long-term debt of the cutter sector.
- 4.3 Aggregate net result, gross and net cash flow of the cutter sector.
- 4.4 Average long-term debt and net cash flow per enterprise in the cutter sector.
- 5.1 Main indicators of the freezer trawler fleet.
- 5.2 Aggregate net result of the freezer trawler fleet.
- 6.1 Import value by origin and product.
- 6.2 Export value by destination and product.

1. Inleiding

Doel

Deze jaarlijkse rapportage over de Nederlandse visserij heeft tot doel gegevens te verstrekken over de structuur, de bedrijfsresultaten en financiële positie van de kottervisserij in 2003 met vergelijkende cijfers van voorgaande jaren. Van de grote zeevisserij wordt een beeld van de bedrijfsresultaten en kernindicatoren geschetst. Van andere sectoren in de Nederlandse visserij zoals de schelpdiervisserij en IJsselmeer-visserij zijn onvoldoende gegevens beschikbaar waardoor geen kernindicatoren meer kunnen worden gepresenteerd.

Met dit overzicht wordt voorzien in een behoefte van belanghebbenden in de visserijsector zoals het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Productschap Vis en individuele ondernemers in de visserij. De publicatie wordt gefinancierd door het Ministerie van LNV. Ten behoeve van deze publicatie verzamelde gegevens worden ook gebruikt bij andere onderzoeken naar de achtergronden van de bedrijfsresultaten en de ontwikkeling van kosten en opbrengsten. Deze onderzoeken worden afzonderlijk gepubliceerd.

Methode

De opbrengst- en kostengegevens van de kottervisserij zijn verzameld in het kader van het Bedrijven-Informatienet van het LEI (het Informatienet). Net als vorig jaar zijn ook in 2003 van de grote zeevisserij weer opbrengst- en kostengegevens verzameld.

Van de grote zeevisserij hebben de rederijen over het jaar 2003 bedrijfseconomische gegevens verstrekt over alle door hen geëxploiteerde, onder Nederlandse vlag varende, visserij schepen. Daardoor is voor het tweede achtereenvolgende jaar weer een beeld verkregen van de grote zeevisserij. De informatie over opbrengsten is gebaseerd op prijsgegevens van de vis zoals deze bij de rederijen worden gehanteerd ter bepaling van de lonen voor de bemanning. Wat betreft de afschrijvingen op de diepvriestrawlers is ook voor het jaar 2003 om praktische redenen uitgegaan van de door de rederijen toegepaste fiscale afschrijvingen; dit in tegenstelling tot de gebruikelijk door het LEI gehanteerde bedrijfseconomische afschrijvingsmethode zoals die ook bij de kottersector wordt toegepast. Voor de kostenpost rente geldt dat met de werkelijk betaalde rente op hypotheek en leningen is gecalculeerd. De rente over het gemiddeld geïnvesteerd eigen vermogen is hier buiten beschouwing gelaten.

Van de kottervisserij bestaat de populatie uit kotters die zich op een professionele manier bezighouden met de visserij op hoofdzakelijk de Noordzee en de Waddenzee. Over het algemeen gaat het hierbij om kotters met een lengte van meer dan 10 meter die in het bezit zijn van de benodigde licenties, vergunningen en vangstrechten. Daarnaast moeten zij in het verslagjaar in voldoende mate actief zijn geweest. Dit wordt vastgesteld aan de hand van individuele logboekgegevens (VIRIS) van de kotters die het LEI ter beschikking worden gesteld door het Ministerie van LNV. Criteria hierbij zijn: minimumaantal dagen op zee en met de schepen moet een besomming van €50.000 of meer zijn behaald. Visserij in het kader van recreatieve bezigheden blijft buiten beschouwing. De bedrijfsresultaten van de kotters worden geschat op basis van een vaste steekproef van deelnemers aan het Informatienet, het zogenaamde panel. Dit panel bestaat uit vissers die vrijwillig inzicht willen geven in hun boekhouding aan medewerkers van het LEI. Gemiddeld eens in de drie maanden wordt hun bedrijfsboekhouding overgenomen door een medewerker.

Het LEI neemt van de paneldeelnemers alleen de gegevens over voorzover die betrekking hebben op de uitoefening van het visserijbedrijf. Privé-inkomsten en uitgaven worden niet gedocumenteerd.

De paneldeelnemers zijn ingedeeld op basis van thuishaven in twee regio's, Noord en Zuid, en op basis van geregistreerd motorvermogen (uitgedrukt in pk's) in pk-groepen. Van de aldus ingedeelde kotters worden de gemiddelde bedrijfsresultaten per groep van paneldeelnemers berekend.

Bij het berekenen van de totale resultaten van de kottersector wordt rekening gehouden met het werkelijke aantal actieve kotters (de populatie) in de betreffende groep. Hiertoe wordt voor elke groep het gemiddelde berekend van het aantal kotters aan het begin en aan het eind van het verslagjaar. Het groepsgemiddelde van de bedrijfsresultaten wordt met dit aantal vermenigvuldigd om een schatting te krijgen van de totale resultaten van alle actieve kotters van elke groep. In het verleden is gebleken dat deze berekeningswijze tot een kleine overschatting van de werkelijke resultaten leidt omdat niet alle kotters het hele jaar actief zijn geweest. Als correctie wordt daarom nog een vermenigvuldigingsfactor van 0,95 toegepast op de berekende groepsgemiddelden (behalve op het aantal mensjaren).

Voor de berekening van de voorlopige bedrijfsresultaten van 2003 zijn gegevens van opbrengsten en enkele belangrijke kostensoorten uit de bedrijfsboekhoudingen aangevuld met ramingen van de overige kosten¹. De voorlopige cijfers van 2003 bieden daarmee een betrouwbaar beeld en de ervaring leert dat zij in het algemeen weinig afwijken van de op een later tijdstip beschikbaar komende definitieve cijfers.² Ter vergelijking zijn definitieve cijfers van voorgaande jaren vermeld. Op grond van nieuw uitgevoerde berekeningen zijn enkele gegevens over

¹ Alleen vanwege deze ramingen worden de cijfers over het jaar 2003 als voorlopig beschouwd.

² De cijfers kunnen om verzameltechnische redenen pas een jaar na afloop van een boekjaar definitief worden gemaakt.

sectorresultaten in voorgaande jaren licht herzien. Van sectoren zoals de mosselcultuur, IJsselmeer-, kokkel- en oestervisserij stonden helaas te weinig of geen gegevens ter beschikking om bedrijfsresultaten te kunnen ramen.

Representativiteit panel kottervisserij

In 2003 is de representativiteit van het panel kottervisserij over het jaar 2002 onderzocht (*Evaluatie steekproef Visserij*, Van Oostenbrugge en Vrolijk, 2003). In tabel 1.1 is de populatie en de panelsteekproef voor het jaar 2002 weergegeven. Hierbij is de populatie gegroepeerd naar pk-klasse. Het totaal aantal schepen bedroeg 393 eind 2002, waarvan 100 schepen in de steekproef waren opgenomen. Gegevens van deze schepen zijn gebruikt voor de berekening van de bedrijfsresultaten. Voor elk van de groepen is het aantal schepen in de populatie, het aantal schepen in de steekproef en het steekproefpercentage weergegeven.

Tabel 1.1 Aantal schepen in populatie en steekproef naar pk-klasse, 2002

Pk klasse	Populatie	Steekproef	Steekproef percentage
< 260	62	13	21
261-300	173	35	20
301-800	11	7	64
801-1.500	14	4	29
1.501-2.000	82	23	28
>2.000	51	18	35
Totaal	393	100	25

Representativiteit is een vaak genoemd criterium bij het beoordelen van de kwaliteit van een steekproef. Representativiteit kan worden opgevat als de mate waarin de steekproef een goede afspiegeling is van de onderzoekspopulatie voor een bepaald kengetal. Om de representativiteit te beoordelen moet dan ook een vergelijking worden gemaakt tussen de kenmerken van de steekproef en de kenmerken van de populatie. De representativiteit van de steekproef in de kottervisserij is bepaald aan de hand van drie typen variabelen: de technische karakteristieken, de visserij-inspanning en de vangsten. In tabel 1.2 wordt als voorbeeld een beeld gegeven van de representativiteit ten aanzien van de technische kenmerken: bouwjaar van het casco (1), lengte (2) en tonnage (3) van het casco. Hieruit blijkt dat, op enkele groepen na, de steek-

proef technisch gezien representatief is voor de kottervloot. In de tabel wordt tevens aangegeven in hoeverre een eventueel verschil significant is.¹

Tabel 1.2 *Vergelijking technische karakteristieken casco in populatie en steekproef 2002*

Pk-klasse	Bouwjaar casco			Lengte			Tonnage		
	popu- latie	steek- proef	p a)	popu- latie	steek- proef	p a)	popu- latie	steek- proef	p a)
< 260	1953	1953	0,37	18,8	19,6	0,09	32,6	36,9	0,06
261-300	1976	1976	0,44	22,2	22,3	0,41	78,7	81,4	0,33
301-800	1979	1978	0,41	26,0	27,4	0,22	134,9	146,3	0,30
801-1.500	1978	1976	0,25	33,1	33,3	0,44	231,4	242,5	0,32
1.501-2.000	1990	1989	0,27	40,9	41,1	0,35	431,4	437,4	0,35
>2.000	1986	1985	0,31	42,3	41,7	0,10	468,6	446,4	0,08

a) De p-waarde is de uitkomst van een statistische test en geeft aan hoe groot de kans is dat het waargenomen verschil veroorzaakt wordt door toeval.

In deze tabel bijvoorbeeld: er is een kans van 9% dat een verschil van 0,8 meter in lengte tussen de gemiddelde lengte van de schepen in het panel en die van de totale vloot tot 260 pk door het toeval van de steekproeftrekking ontstaan is en daarmee niet-significant is. Zie verder bijlage 6 voor een toelichting.

In het algemeen wordt aangenomen dat een verschil dat resulteert in een p-waarde kleiner dan 0,05 niet door toeval is ontstaan. Dit wordt ook wel aangeduid als een statistisch significant verschil.

De tot het jaar 2002 aangehouden indeling van de kottervloot naar regio's, Noord en Zuid, is met ingang van 2003 komen te vervallen. Na onderzoek is gebleken dat er geen statistisch aantoonbare verschillen in de bedrijfsresultaten tussen de verschillende groepen kotters bestonden (gegevens van het jaar 2000). De kotters van de Nederlandse vloot die binnen een bepaalde range van pk's vallen zijn daarom vanaf het jaar 2003 binnen één pk-klasse samengevoegd zonder nog onderscheid te maken tussen Noord en Zuid.

¹ Met behulp van een tweezijdige t-toets is getest of het gemiddelde van deze karakteristieken in een groep in de steekproef afwijkt van het gemiddelde in de populatie.

2. Algemeen overzicht

2.1 Ontwikkeling van vloot, werkgelegenheid en investeringen

De vlootomvang van de zee- en kustvisserij kwam voor het eerst in vele jaren uit op minder dan 500 schepen (tabel 2.1). Het totale motorvermogen in de visserij liep met meer dan 5% terug tot 502.000 pk en de werkgelegenheid liep per saldo met 4% ook terug, met name in de kotter- en kokkelvisserij.

De zeevisserijvloot nam af van 410 naar 391¹ schepen. In de kottervloot werden in het jaar 2003 negentien vaartuigen minder ingezet terwijl de vloot van de grote zeevisserij gelijk bleef. Het aantal actieve schepen in de mosselvloot bleef in 2003 gelijk terwijl die van de kokkelvloot verder af nam met acht schepen. Met de afname van het aantal kotters in de kottervloot nam ook het totale motorvermogen verder af en wel met 26.000 pk. Ook van de kokkelvloot liep het motorvermogen terug tot totaal nog slechts 2.000 pk. Het motorvermogen in de grote zeevisserij, mosselcultuur en overige kustvisserij bleef gelijk. De werkgelegenheid in de zee- en kustvisserij liep per saldo verder terug, voornamelijk in de kotter- en kokkelvisserij. In de grote zeevisserij nam de werkgelegenheid juist met 5% procent toe tot 613 opvarenden.

De investeringen in nieuwe schepen, tweedehandsschepen uit het buitenland en nieuwe motoren in de zee- en kustvisserij daalde van 69 naar 40 miljoen euro. Investerings- en vangstrechten zijn hier verder buiten beschouwing gelaten. De daling kwam geheel voor rekening van de grote zeevisserijvloot. In de grote zeevisserijvloot werd alleen in grondige renovatie van twee trawlers geïnvesteerd. In de andere sectoren lagen de investeringen nagenoeg op hetzelfde niveau als in de twee voorgaande jaren.

In de kottervisserij werden net als vorig jaar twaalf nieuwe schepen in de vaart gebracht. Ook nu vielen drie daarvan in de 2.000 pk-klasse. Zes kotters vielen in de klasse van 261-300 pk en drie in de klasse tot 0-260 pk. Bijna alle nieuwe 300 pk-kotters (5) zijn speciaal ingerichte vaartuigen voor de garnalenvisserij. Eén enkel schip is een zogenaamde eurokotter die hoofdzakelijk met de boomkor op platvis vist. De nieuw in de vaart gebrachte garnalenkotters waren net als de twee voorgaande jaren nog een uitloeijsel van eerder aangegane investeringsverplichtingen na de goede winstgevendheid in de garnalenvisserij in de laatste jaren. Zowel in de grote zeevisserij- als in de mossel- en kokkelsector werden geen nieuwe schepen in de vaart

¹ Het Ministerie van LNV hanteert een vlootcijfer van 928. Alle officieel in het NRV (Nederlands Register van Vissersvaartuigen) vermelde vaartuigen zijn in dit getal opgenomen. Een groot aantal van de vaartuigen wordt door het LEI niet als professionele vissersvaartuigen beschouwd.

gebracht. De investeringen in nieuwe motoren verdubbelde ruim ten opzichte van het jaar ervoor. In de kottervisserij werden 20 nieuwe motoren ingebouwd tegen slechts 11 motoren in het voorgaande jaar. In 6 gevallen betrof het hermotoriseringen van 2.000 pk-kotters. De investeringen in nieuwe motoren in de mosselsector lagen ook beduidend hoger dan in voorgaande jaren. Er werden 8 nieuwe motoren in mosselschepen ingebouwd tegen het jaar ervoor slechts 1.

Tabel 2.1 Actieve vloot van de zeevisserij en de kustvisserij (per 31 december)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
AANTAL VAARTUIGEN							
Kottervisserij	416	407	399	402	401	393	374
Grote zeevisserij b)	14	15	16	18	16	17	17
Totaal zeevisserij	430	421	415	420	417	410	391
Mosselcultuur	75	76	77	73	71	69	69
Kokkelvisserij c)	19	28	27	15	16	12	4
Overige kustvisserij d)	19	20	21	20	20	20	20
Totaal	543	546	540	528	524	511	484
MOTORVERMOGEN (1.000 pk) f)							
Kottervisserij	443	434	425	428	416	393	367
Grote zeevisserij b)	80	86	119	140	135	135	135
Totaal zeevisserij	523	520	544	568	551	528	502
Mosselcultuur	43	47	49	52	51	53	53
Kokkelvisserij c) e)	11	18	17	10	10	8	2
Overige kustvisserij d)	6	6	7	6	6	6	6
Totaal	583	591	617	636	618	595	563
LEEFTIJD SCHEPEN							
0-10 jaar	168	136	116	120	110	118	120
11-20 jaar	155	192	212	212	207	186	175
meer dan 20 jaar	220	218	212	196	207	207	189
Totaal	543	546	540	528	524	511	484

Tabel 2.1 (vervolg)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
AANTAL OPVARENDEN							
Kottervisserij	1.923	1.858	1.825	1.831	1.775	1.746	1.656
Grote zeevisserij b)	424	462	516	600	573	586	613
Totaal zeevisserij	2.347	2.320	2.341	2.431	2.348	2.332	2.269
Mosselcultuur	225	225	229	220	214	208	208
Kokkelvisserij c)	66	70	66	64	64	60	20
Overige kustvisserij d)	48	50	52	50	50	50	50
Totaal	2.686	2.665	2.688	2.765	2.674	2.650	2547

a) Voorlopige cijfers; b) Vanaf 1996 inclusief Wiron-schepen; c) Betreft alleen visserij op kokkels. Aantal schepen actief in visserij op spisula's/mesheften en dergelijke niet bekend. In totaal hebben 37 schepen een visserijvergunning waarvan naar schatting 33 operationeel inzetbaar zijn; d) Betreft alleen oestervisserij. Aantal actieve schepen in kreeftvisserij en dergelijke niet bekend; e) Uitgegaan is van het geregistreerde motorvermogen, motoren staan in de praktijk echter afgesteld en verzegeld op 400 pk; f) 1 pk = 0,736 kW.

Bron: LNV-Directie Visserij; Scheepvaart-Inspectie; Productschap Vis; Informatienet.

Tabel 2.2 Investerings in de zee- en kustvisserij b)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
KOTTERVISSERIJ							
Miljoen euro b)	13	17	18	23	31	32	32
Aantallen:							
- nieuwe schepen	5	5	5	9	15	12	12
- andere schepen c)	1	2	2	2	-	2	2
- verlengingen en renovaties e.d.	2	2	2	2	1	4	6
- nieuwe motoren	21	33	23	25	21	11	20
GROTE ZEEVISSERIJ							
Miljoen euro b)	0	27	36	79	8	34	4
Aantallen:							
- nieuwe schepen	-	1	1	2	-	2	-
- andere schepen c)	-	-	1	-	-	-	-
- verlengingen en renovaties e.d.	-	-	-	2	1	2	2
- nieuwe motoren	-	-	-	-	-	-	-

Tabel 2.2 (Vervolg)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
MOSSELCULTUUR							
Miljoen euro b)	8	6	3	7	3	3	2
Aantallen:							
- nieuwe schepen	4	4	1	3	1	1	-
- andere schepen c)	-	-	-	-	-	-	-
- verlengingen en renovaties e.d.	1	-	-	1	1	-	2
- nieuwe motoren	1	2	4	1	4	1	8
OVERIGE SECTOREN d)							
Miljoen euro b)	1	0,5	0,5	1	0,5	0,5	2,4
Aantallen:							
- nieuwe schepen	-	-	-	3	3	1	4
- andere schepen c)	-	-	-	1	-	-	-
- verlengingen en renovaties e.d.	3	1	1	2	-	-	-
- nieuwe motoren	4	3	2	1	1	-	2
TOTALE VLOOT							
Miljoen euro b)	22	50	58	111	42	69	40
Aantallen:							
- nieuwe schepen	9	10	7	17	19	16	16
- andere schepen c)	1	2	3	3	-	2	2
- verlengingen e.d.	6	3	3	7	3	6	10
- nieuwe motoren	26	38	29	27	26	12	30

a) Voorlopige cijfers; b) Bruto-investeringen, exclusief elektronische apparatuur en dekwerktuigen. Peil-datum: tijdstip van in de vaart brengen; c) Tweedehandsschepen uit buitenland of andere bedrijfstakken; d) Oestercultuur, kokkelvisserij en overige kustvisserij.

2.2 Besomming

De opbrengst van de Nederlandse zee- en kustvisserij steeg met 2% tot 476 miljoen euro. In de kottervisserij daalde de opbrengst met 2% terwijl in de grote zeevisserij de opbrengst juist steeg met ruim 13%. In de mosselcultuur daalde de opbrengst met 3% en in de overige sectoren bleef deze nagenoeg gelijk (tabel 2.3).

Tabel 2.3 Opbrengst van de Nederlandse zee- en kustvisserij (x miljoen euro) b)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
Kottervisserij	259	275	303	290	307	257	252
Grote zeevisserij	97	113	109	113	119	126	143
Totaal zeevisserij	356	388	412	403	426	383	395
Mosselcultuur c)	54	44	54	73	72	68	66
Kokkelvisserij d)	5	27	23	7	11	10	10
Overige kustvisserij e)	3	3	4	5	5	5	5
Totaal	418	462	493	488	514	466	476

a) Voorlopige cijfers; b) Inclusief overige opbrengsten en aanvoer in buitenlandse havens; c) Exclusief de door het Mosselfonds opgenomen mosselen, seizoenscijfers; d) Inclusief spisula-visserij; e) Oestervisserij/kreeftvisserij.

Bron: LNV-Directie Visserij, Productschap Vis, Informatienet.

2.3 Visafslagen: omzet en prijzen

De Nederlandse visafslagen behaalden in 2003 samen een 4,1% lagere omzet dan in het jaar 2002. De omzet daalde tot 350 miljoen euro (tabel 2.4). Alle afslagen, behalve die van Harlingen en Den Oever, boekten een lagere omzet dan het jaar ervoor. De vis-

Tabel 2.4 Omzet van de afslagen (x miljoen euro)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Urk	103	114	128	121	122	109	100
IJmuiden	55	52	51	48	46	40	36
Den Helder	40	44	50	51	49	40	36
Goedereede	34	34	34	34	34	31	31
Harlingen	29	33	44	41	48	37	40
Lauwersoog	28	31	36	34	35	29	25
Vlissingen	32	29	31	34	34	31	29
Scheveningen	21	21	20	21	20	16	14
Breskens	10	10	10	10	15	13	11
Den Oever	8	10	15	11	17	12	14
Colijnsplaat	7	8	9	8	9	7	6
Totaal	368	388	429	415	428	365	350

Bron: Productschap Vis.

afslag van Urk behield met 28,4% het grootste marktaandeel maar verloor 1,5% ten opzichte van het jaar ervoor. De marktaandelen van IJmuiden, Harlingen en Den Oever namen daarentegen toe met respectievelijk 2,1%, 1,3% en 0,6%.

In volume lag de aanvoer in 2003 op een bijna 6,4% lager niveau dan vorig jaar. Van bijna alle belangrijke vissoorten werd minder aangevoerd. De aanvoer van schol daalde met bijna 6%, langoestines met 9%, wijting met 26% en die van kabeljauw met meer dan 31%. Alleen de aanvoer van tong nam toe met bijna 2,5% en die van garnalen met bijna 36%. De gemiddelde prijs voor alle aangevoerde vis en garnalen samen steeg met 2,3% tot 3,15 euro. De op de afslag betaalde gemiddelde prijs voor garnalen daalde echter met 24%. Door deze lagere prijs kwam, ondanks de sterk toegenomen aanvoer, de afslagomzet van dit schaaldier slechts iets hoger uit (+ 0,9 miljoen euro) dan het jaar ervoor. In bijlage 4 is een overzicht opgenomen van gemiddelde aanvoerprijzen van enkele belangrijke vissoorten en garnalen die op de Nederlandse visafslagen worden aangevoerd.

Net als in voorgaande jaren namen ook in 2003 onder buitenlandse vlag geregistreerde vaartuigen een aanzienlijk deel (iets meer dan 29%) van de afslagomzet voor hun rekening (tabel 2.5).

Tabel 2.5 Nederlandse en buitenlandse aanvoer op Nederlandse afslagen (x miljoen euro)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nederlandse kotters a)	278	305	294	301	258	248
Buitenlandse schepen b)	110	124	121	127	107	102
Totaal	388	429	415	428	365	350

a) Exclusief huuropbrengsten en -uitgaven inzake visrechten en overige opbrengsten; b) Raming.

Bron: Productschap Vis, Informatienet.

3. Kottervisserij: bedrijfsresultaten

3.1 Algemeen

Voor het tweede achtereenvolgende jaar moest de kottervloot het jaar afsluiten met een negatief nettoresultaat. Er werd in 2003 een verlies geleden van ruim 4 miljoen euro, twee maal zo hoog als het jaar ervoor. Alle voor de Nederlandse kottervloot belangrijke visquota waren ook dit jaar weer lager maar het totale aanvoervolume bleef wel nagenoeg gelijk. De totale opbrengsten liepen met 2% terug tot een bedrag van 252 miljoen euro.

3.2 De vloot

De vorig jaar ingezette daling van het aantal kotters in de kottervloot heeft zich in 2003 voortgezet. De omvang van de vloot nam met 5% (met 19 schepen) af en daalde van 393 tot 374 kotters (tabel 3.1). Het aantal grote boomkorkotters (>2.000 pk) nam met bijna 24% af terwijl de groep kotters 1.500-2.000 pk juist met 6% uitbreidde. De in voorgaande jaren zichtbare trend van toename van het aantal kotters met een motorvermogen tussen 261 en 300 pk (voornamelijk Eurokotters) zette zich in 2003 niet voort. Het aantal kotters in deze pk-klasse bleef met 173 stabiel. De gemiddelde kotter had een leeftijd van bijna 26 jaar eind 2003. Het totale motorvermogen daalde met bijna 7% tot 367.000 pk.

Tabel 3.1 Aantal actieve vaartuigen in de kottervisserij naar leeftijd en motorvermogen (per 31 december)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
Totaal kottervloot	416	407	399	402	401	393	374
Leeftijd							
- 0 - 10 jaar	121	94	79	86	80	85	78
- 11 - 20 jaar	128	148	163	166	160	147	140
- meer dan 20 jaar	167	165	157	150	161	161	156
Totaal	416	407	399	402	401	393	374
Motorvermogen (pk)							
1 - 150	13	12	10	9	7	8	4
151 - 200	29	23	22	16	16	17	16
201 - 260	45	47	47	41	41	37	34
261 - 300	143	142	145	158	168	173	173
301 - 600	13	12	9	12	10	9	8
601 - 800	4	4	3	3	2	2	2
801 - 1.100	4	6	6	6	7	6	6
1.101 - 1.500	9	10	8	8	9	8	5
1.501 - 2.000	90	88	88	90	84	82	87
2.001 en meer	66	63	61	59	57	51	39
Totaal	416	407	399	402	401	393	374
Gemiddeld motorvermogen (pk)	1.065	1.066	1.065	1.066	1.037	1.000	981

a) Voorlopige cijfers.

Bron: LNV-Directie Visserij; Scheepvaart-Inspectie; Informatienet.

3.3 Resultaten van de kottersector

De totale opbrengst van de kottervloot lag met 252 miljoen euro op een 2% lager niveau dan het jaar ervoor (tabel 3.2). De opbrengst van de belangrijke vissoorten tong en schol samen nam toe en kwam op bijna 65% van de totale besomming uit.

De opbrengst van tong bleef ongeveer gelijk terwijl de aanvoer ervan juist iets hoger was. De opbrengst van schol lag wel hoger als gevolg van zowel een toename van de aanvoer (hogere benuttingsgraad van het quotum) evenals een gemiddeld hogere prijs voor bijna alle sorteringen. De aanvoer van garnalen nam met bijna 40% toe maar met een 24% lagere gemiddelde prijs bleef de aanvoerwaarde steken op ongeveer 40 miljoen euro.

Ondanks een lagere inzet van ruim 4% stegen de technische kosten (alle kosten exclusief loonbestanddelen) toch licht met 1 miljoen euro (+1%). De vaste kosten (afschrijvingen en rente) stegen óók met 1 miljoen euro (+2%). Door de lagere besomming en iets hogere brandstofkosten daalden ook de loonkosten (deellonen, sociale lasten en dergelijke) met 4%. Het deelloon van de opvarenden is, gecorrigeerd voor gasoliekosten en dergelijke, afhankelijk van de besomming.

De kottersector belandde in 2003 voor het tweede achtereenvolgende jaar in de rode cijfers met een geschat verlies van 4 miljoen euro. De totale arbeidsopbrengst van de kottervisserij (besomming minus technische kosten) daalde met 7%.

Het olieverbruik daalde met 5%, onder andere als gevolg van de veranderingen in de vloot (minder grote kotters) en minder inzet. Het aantal opvarenden nam met name bij de grootste boomkorkotters verder af.

Tabel 3.2 Sectorresultaten kottervisserij (x miljoen euro)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
Besomming b)	259	275	303	291	307	257	252
Af: technische kosten c)	184	172	172	208	199	183	183
Arbeidsopbrengst	75	103	131	83	108	74	69
waarvan:							
- deel/sociale lasten	75	85	96	79	89	76	73
- nettoresultaat	0	18	35	4	19	-2	-4
In euro van 2003:							
Besomming b)	304	317	341	320	324	259	252
Af: technische kosten c)	216	198	194	229	210	186	183
Arbeidsopbrengst	88	119	147	91	114	74	69
waarvan:							
- deel/sociale lasten	88	98	108	87	94	78	73
- nettoresultaat	0	21	39	4	20	-4	-4

a) Voorlopige cijfers; b) Inclusief diverse opbrengsten; c) Alle kosten, exclusief deelloon, sociale lasten, proviand, graailoon en vakantiegeld.

Tabel 3.3 Kottervisserij - enkele kengetallen (jaargemiddelden respectievelijk jaartotalen)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
Aantal schepen	426	412	403	401	401	397	383
Motorvermogen (1.000 pk)	455	439	430	427	422	404	380
Aantal opvarenden	1.980	1.891	1.842	1.828	1.804	1.765	1.680
Olieverbruik (mln. liters)	332	309	319	321	306	285	269

a) Voorlopige cijfers.

3.4 Resultaten per pk-groep

Garnalenkotters met een motorvermogen tot 261 pk zagen hun gemiddelde besomming teruglopen met 14%. Het gemiddeld nettoresultaat verslechterde verder naar een verlies van 38.000 euro. De loonkosten kwamen 4.000 euro per opvarende lager uit.

De kotters in de groep 261-300 pk (voornamelijk Eurokotters) behaalden een ongeveer gelijke besomming als in 2002. Door hogere kosten werd het verlies wel groter. Veel kotters in deze pk-groep behaalden een negatief nettoresultaat. De gemiddelde loonkosten bleven wel gelijk op ongeveer 38.000 euro per volwassen opvarende.

Kotters uit de middengroepen (301-1.500 pk) noteerden ook een ongeveer gelijke besomming. Het gemiddelde nettoresultaat bleef voor deze kotters op hetzelfde peil als vorig jaar evenals de verdiensten voor de bemanning.

De grotere boomkorkotters (vanaf 1.501 pk) boekten een licht lagere besomming. De tongopbrengsten bleven gelijk, de scholopbrengsten lagen iets hoger en de opbrengsten van de overige vis namen af vergeleken met 2002. De schepen tot 2.000 pk boekten al met al een positief nettoresultaat. De gemiddelde loonkosten bij deze kotters lagen op hetzelfde niveau van rond de 53.000 euro per volwassen opvarende. Grote boomkorkotters met meer dan 2.000 pk kwamen net als vorig jaar op een negatief nettoresultaat. De verdiensten voor de bemanning op deze kotters lagen met 49.000 euro per volwassen opvarende een fractie lager dan vorig.

Tabel 3.5 geeft een indruk van het relatieve belang van de verschillende pk-groepen. Het aandeel van de groep van 261-300 pk in het totaal aantal vaartuigen en in het aantal mensjaren werd vorig jaar nagenoeg niet groter. Het relatieve belang van de groep kotters van 1.500-2.000 pk nam wel licht toe, vooral waar het de arbeidsopbrengst aangaat. De twee grootste pk-groepen samen realiseerden in 2003 65% van de totale arbeidsopbrengst.

Tabel 3.4 Gemiddelde bedrijfsresultaten per vaartuig in de kottervisserij naar pk-klasse (x 1.000 euro)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003a)
- 0-260 pk (0-191 kW)							
brutobesomming	93	161	221	170	257	132	114
nettoresultaat	-20	19	44	8	49	-28	-38
loonkosten volw. opvarende	19	32	43	32	49	25	21
- 261-300 pk (192-221 kW)							
brutobesomming	321	385	460	404	452	357	361
nettoresultaat	-3	24	60	3	48	-3	-20
loonkosten volw. opvarende	34	44	52	42	52	38	38
- 301-1.500 pk (222-1.103 kW)							
brutobesomming	498	527	610	582	752	594	591
nettoresultaat	7	35	50	-2	132	17	18
loonkosten volw. opvarende	39	44	45	39	56	44	44
- 1.501-2.000 pk (1.104-1.471 kW)							
brutobesomming	1.207	1.273	1.400	1.402	1.416	1.304	1.291
nettoresultaat	0	68	144	37	60	-6	49
loonkosten volw. opvarende	48	55	60	49	52	53	53
- 2.001 pk en meer (1.472 kW en meer)							
brutobesomming	1.318	1.395	1.520	1.535	1.518	1.366	1.342
nettoresultaat	31	103	168	-1	18	-28	-67
loonkosten volw. opvarende	48	54	60	50	53	50	49

a) Voorlopige cijfers.

Tabel 3.5 Procentuele verdeling van enkele kengetallen in 1993, 2002 en 2003 a) naar pk-groepen

Pk-groep	Vaartuigen			Motorvermogen			Mensjaren		
	1993	2002	2003	1993	2002	2003	1993	2002	2003
1-260	26	16	15	5	3	3	20	7	8
261-300	26	43	45	7	13	14	12	33	33
301-800	15	7	6	15	6	5	19	7	6
1.501-2.000	17	21	22	30	40	44	24	32	34
2.001 en meer	16	14	12	44	38	34	26	21	19
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel 3.5 (vervolg)

Pk-groep	Besomming			Technische kosten			Arbeidsopbrengst		
	1993	2002	2003	1993	2002	2003	1993	2002	2003
1-260	5	3	3	4	3	3	5	2	1
261-300	14	23	25	13	20	24	17	30	27
301-800	16	6	5	16	6	5	17	7	8
1.501-2.000	29	41	43	31	42	42	26	40	47
2.001 en meer	36	27	24	36	29	26	36	21	18
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100

a) Voorlopige cijfers.

3.5 Resultaten per tak van visserij

De inzet van de kottervloot is met 4% gedaald in het afgelopen jaar. Deze inzet wordt gemeten in pk-dagen, het aantal zeedagen vermenigvuldigd met het aantal pk's. Het gemiddeld aantal dagen op zee nam met 3% toe van 165 naar 170 dagen, terwijl het totale motorvermogen met 6% afnam.

In de boomkorvisserij was sprake van een inzetdaling van 6%. Met name de grote boomkorkotters (2.001 pk en meer) maakten fors minder zeedagen. De inzet in de meeste andere visserijen lag ook lager dan in het jaar ervoor. Alleen de inzet in de bordentrawlvisserij en in overige visserijen nam toe.

In de groep kotters met een motorvermogen tot 260 pk (garnalenkotters) bleef de totale inzet stabiel. Het aantal kotters in deze groep nam iets af maar in 2003 werden gemiddeld per schip 118 zeedagen gemaakt, 15% meer dan in het jaar ervoor. Het aantal kotters in de groep tussen 261 en 300 pk bleef gelijk maar het gemiddeld aantal zeedagen dat zij maakten steeg met 7%.

De garnalenvisserij beleefde ook in 2003 een duidelijk mindere periode met een besomming van 36 miljoen euro. De boomkorvisserij bleef de belangrijkste tak van visserij voor de kotters. De besomming daalde met 4 miljoen euro maar 75% van de totale opbrengsten in de kottervisserij komt voor rekening van deze visserijmethode. In de groep kotters van 1.501-2.000 pk werd 6% meer besomd terwijl de groep schepen met 2.001 pk en meer juist 12% minder besomden. De opkomst van visserijtakken zoals twinriggen, snurrevaad en langoustinevisserij in de periode tot 2001 zette zich in 2002 eerst niet verder voort maar in 2003 werden deze visserijmethoden weer wel meer toegepast. Zowel de inzet als de besomming namen met ongeveer 50% toe ten opzichte van het jaar ervoor.

De gemiddelde arbeidsopbrengst per mensjaar in de totale kottervisserij was 42.000 euro, licht hoger ten opzichte van vorig jaar. Een opvarende verdiende gemiddeld bruto ongeveer 44.000 euro.

Tabel 3.6 *Inzet van de kottervisserij naar pk-groep en tak van visserij (x 100.000 pk-dagen)*

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
1-260 pk							
- bordentrawl	-	0	0	1	0	0	-
- garnalen	21	18	16	16	13	13	13
- diversen	0	0	0	0	-	0	-
- totaal	22	19	16	17	13	13	13
261-300 pk							
- boomkor	21	27	23	25	22	19	22
- bordentrawl	4	8	5	4	3	4	1
- rondvisspan	1	1	1	1	1	0	-
- garnalen	30	21	31	32	39	40	38
- diversen	5	4	1	3	3	6	12
- totaal	61	60	61	65	68	69	73
301-1.500 pk							
- boomkor	18	16	9	9	13	9	-
- bordentrawl	8	11	21	15	10	8	16
- rondvisspan	15	12	7	9	3	6	4
- haringspan	2	1	2	3	1	1	1
- diversen	5	1	2	3	12	10	11
- totaal	49	41	40	39	39	34	32
1.501-2.000 pk							
- boomkor	338	327	325	330	316	291	299
- haringspan	4	3	-	-	1	3	1
- totaal	342	331	325	330	317	295	300
2.001 pk en meer							
- boomkor	342	332	315	311	295	263	226
- haringspan	3	2	3	1	1	1	2
- diversen	-	6	-	-	-	-	-
- totaal	345	340	318	312	296	264	228
Alle schepen							
- boomkor	720	702	671	675	646	583	547
- bordentrawl	12	19	25	19	14	13	17
- rondvisspan	16	13	8	9	4	6	4
- haringspan	9	6	5	4	3	5	4
- garnalen	52	39	47	49	53	52	51
- diversen	10	12	3	6	15	16	23
- totaal	819	791	760	762	734	675	646

- = In betreffende groep niet waargenomen; 0 = Minder dan 50.000 pk-dagen.

a) Voorlopige cijfers.

Tabel 3.7 Besomming kottervisserij naar pk-groep en tak van visserij (x miljoen euro)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
1-260 pk							
- bordentrawl	-	0	0	0	0	0	-
- garnalen	8	13	17	11	15	8	7
- diversen	0	0	0	0	0	0	-
- totaal	8	13	17	12	16	8	7
261-300 pk							
- boomkor	18	29	27	27	25	20	21
- bordentrawl	3	5	4	3	2	3	1
- rondvisspan	1	1	0	0	1	0	-
- garnalen	17	15	30	25	38	30	30
- diversen	4	2	1	2	4	5	10
- totaal	43	52	63	58	70	59	62
301-1.500 pk							
- boomkor	6	6	4	4	5	3	-
- bordentrawl	2	3	7	4	4	3	4
- rondvisspan	6	5	4	4	2	4	2
- haringspan	1	0	1	1	1	0	0
- diversen	2	1	2	2	8	6	7
- totaal	18	18	16	15	20	16	13
1.501-2.000 pk							
- boomkor	105	106	117	118	117	104	108
- haringspan	2	1	-	-	1	2	1
- totaal	107	108	117	118	118	106	109
2.001 pk en meer							
- boomkor	82	84	88	87	83	68	60
- haringspan	1	1	1	0	0	1	1
- diversen	-	1	-	-	0	-	-
- totaal	83	85	89	88	84	69	61
Alle schepen							
- boomkor	212	224	236	236	230	195	189
- bordentrawl	5	9	10	7	6	6	5
- rondvisspan	7	7	4	5	3	4	2
- haringspan	4	3	2	2	2	3	2
- garnalen	25	28	47	37	53	38	37
- diversen		5	3	5	12	11	17
- totaal	259	275	303	291	307	257	252

- = In desbetreffende groep niet waargenomen; 0 = Minder dan 450.000 euro.

a) Voorlopige cijfers.

Tabel 3.8 Gemiddelde arbeidsopbrengst per mensjaar in de kottervisserij naar tak van visserij (x 1.000 euro) b)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003a)
1-260 pk							
- bordentrawl	-	0	0	0	0	0	-
- garnalen	8	43	65	34	69	13	30
- diversen	0	0	0	0	-	0	-
- totaal	9	42	65	34	68	14	30
261-300 pk							
- boomkor	37	55	65	43	57	37	33
- bordentrawl	0	34	41	23	0	36	16
- rondvisspan	0	0	0	-	0	0	0
- garnalen	27	52	79	42	71	38	35
- diversen	42	28	0	0	0	44	35
- totaal	33	50	70	42	65	38	33
301-1.500 pk							
- boomkor	34	40	56	32	42	46	-
- bordentrawl	7	8	43	13	26	15	24
- rondvisspan	38	44	48	40	72	43	24
- haringspan	0	-	134	91	0	0	0
- diversen	138	124	107	63	105	55	95
- totaal	39	56	57	35	60	43	40
1.501-2.000 pk							
- boomkor	47	63	81	51	57	51	60
- haringspan	0	0	-	-	0	0	0
- totaal	47	64	81	51	58	53	60
2.001 pk en meer							
- boomkor	52	67	83	48	53	41	40
- haringspan	0	0	0	0	0	0	0
- totaal	53	67	83	48	54	42	40
Alle schepen							
- boomkor	47	63	79	48	55	46	51
- bordentrawl	24	26	42	17	24	25	23
- rondvisspan	43	62	47	41	61	33	23
- haringspan	84	120	113	93	242	205	43
- garnalen	18	47	73	39	70	30	32
- diversen	50	41	117	58	105	48	32
Totaal	41	59	75	45	61	42	42

0 = minder dan 5% van het totale aantal mensjaren in de betrokken pk-groep; - = tak van visserij is niet waargenomen.

a) Voorlopige cijfers; b) Arbeidsopbrengst = nettoresultaat + deel (inclusief proviand) + sociale voorzieningen + graailoon/vakantiegeld.

In tabel 3.9 wordt de ontwikkeling van enkele kengetallen geschetst in voor inflatie gecorrigeerde euro's. Hieruit blijkt bijvoorbeeld dat sinds 1974 de gemiddelde loonkosten per mensjaar ruwweg tussen de 40.000 en 50.000 euro schommelt.

Tabel 3.9 Kengetallen per mensjaar in de kottervisserij over 1974-2003 (euro van 2003, x 1.000)

Jaar	Mens- jaren	Pk	Besom- ming	Afschr./ rente	Over. kosten	Arbeidsopbrengst		
						totaal	deel/ soc.l.	netto- result.
1974	2.694	125	127	36	59	31	44	-12
1975	2.511	146	132	35	61	35	45	-9
1976	2.290	155	139	33	65	41	47	-6
1977	2.106	153	144	29	65	50	49	1
1978	2.133	154	156	25	63	68	55	13
1979	2.186	153	165	26	73	65	55	10
1980	2.314	157	153	25	82	46	48	-2
1981	2.522	162	156	27	85	44	47	-3
1982	2.544	174	160	32	96	32	44	-12
1983	2.780	171	158	31	90	37	45	-8
1984	2.929	175	158	31	92	36	44	-8
1985	2.990	179	174	30	95	49	49	0
1986	2.970	181	168	36	69	62	56	6
1987	3.036	184	161	39	69	53	54	-1
1988	2.825	208	150	40	69	41	50	-9
1989	2.641	222	162	45	75	41	51	-10
1990	2.486	225	175	44	78	54	56	-2
1991	2.292	227	197	43	79	76	63	13
1992	2.195	224	176	37	77	62	55	8
1993	2.184	225	163	37	78	48	49	0
1994	2.159	229	163	38	77	48	49	0
1995	2.108	232	165	39	76	51	50	1
1996	2.037	234	162	35	75	51	49	2
1997	1.923	237	158	34	78	46	46	0
1998	1.858	236	170	31	75	64	53	11
1999	1.826	235	187	29	78	81	59	22
2000	1.829	233	175	28	97	50	47	2
2001	1.775	234	182	27	92	64	53	11
2002	1.746	223	148	26	81	43	44	-1
2003 a)	1.680	218	150	28	80	42	44	-2

a) Voorlopige cijfers.

3.6 Vangsten en aanvoer

In vergelijking met 2002 voerden de Nederlandse kotters ongeveer evenveel vis aan. De aanvoer van tong nam met 3% toe en die van schol met bijna 5%. In 2003 werden de quota voor deze platvissoorten (nagenoeg) volledig benut terwijl dat in voorgaande jaren niet altijd het geval was. De aanvoer van kabeljauw halveerde, mede als gevolg van het lage quotum in 2003, en kwam uit op 2.300 ton. De garnalenaanvoer lag bijna 40% hoger en kwam uit op een zeer hoog niveau van 14.900 ton. Van bijna alle overige vis werd minder aangevoerd.

Tabel 3.10 Aanvoer Nederlandse kotters per vissoort (x duizend ton)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
Tong	11	16	16	15	14	12	13
Schol	33	30	39	34	33	27	28
Overige platvis	10	9	13	9	8	7	8
Kabeljauw	10	13	7	5	3	4	2
Wijting	2	2	1	2	2	2	2
Haring/makreel/horsmakreel	10	8	8	8	5	9	9
Garnalen	12	10	12	10	13	10	14
Overige vis	12	10	10	9	9	10	4
Totaal	100	98	106	92	87	81	80

a) Voorlopige cijfers.

Bron: Informatienet.

4. Kottervisserij: financiële positie

4.1 Aantal bedrijven

Het totaal aantal bedrijven in de kottervisserij is in 2003 afgenomen. Deze daling werd met name veroorzaakt door de afname van het aantal bedrijven met 1 schip boven de 1.100 pk.

Het merendeel van de kotterbedrijven exploiteert één kotter. Ongeveer 15% van de bedrijven exploiteert echter meerdere schepen. In totaal 35 bedrijven hebben 2 kotters, 10 bedrijven zijn actief met 3 kotters en 2 bedrijven tellen zelfs meer dan 3 schepen. Het totaal aantal bedrijven met 2 of meer kotters daalde van 49 naar 47, onder andere vanwege sanering van een aantal grote kotters met meer dan 2.000 pk. Met name bij meerschipsbedrijven uit noordelijke havens zijn schepen uit de vaart genomen. In enkele gevallen zijn grote schepen ingeruild voor kleinere. Onderstaande cijfers hebben alleen betrekking op de Nederlandse kottervloot. Met name op Urk zijn talrijke rederijen met zowel onder Nederlandse als onder buitenlandse vlag varende kotters.

Tabel 4.1 Aantal bedrijven in de kottervisserij (per 31 december)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Totaal a)	341	333	317	324	328	323	308
Waarvan:							
- met meer schepen	55	54	55	53	51	49	47
- met 1 schip t/m 300 pk	194	188	180	179	188	187	185
- met 1 schip 301-1.100 pk	15	16	14	17	15	13	12
- met 1 schip boven 1.100 pk	77	75	68	75	74	74	64

a) Er zijn per ultimo veelal enkele bedrijven zonder schip (nieuw schip in aanbouw en dergelijke); daarom is de som van de uitsplitsing niet altijd gelijk aan het totaal aantal bedrijven.

4.2 Financiële positie van de sector

Voor de kottervisserij als geheel kwam het eigen vermogen begin 2003¹ uit op ongeveer 28% van het totaal balansvermogen. Dat is een aanzienlijke achteruitgang ten opzichte van begin 2002 toen de solvabiliteit nog 44% bedroeg. Veel bedrijven waren gedwongen meer geld te lenen als gevolg van de tegenvallende verdiensten in 2002. Het totale lange termijn vreemd vermogen steeg in 2002 met bijna 30% en zal naar verwachting in 2003 op hetzelfde niveau blijven.

Tabel 4.2 *Investerings en vreemd vermogen in de kottervisserij (x miljoen euro)*

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
Investerings b)	13	17	18	23	31	32	32
Totaal lang-vreemd vermogen	211	199	175	200	185	239	235
Gemiddeld lang-vreemd vermogen	0,62	0,60	0,53	0,62	0,56	0,74	0,76

a) Voorlopige cijfers; b) Bruto-investeringen in schepen, exclusief elektronische apparatuur en dekwerk-tuigen; peildatum: jaar van in de vaart brengen; exclusief investeringen in vangstrechten.

Tabel 4.3 *Nettoresultaat, bruto- en nettokasstroom voor de kottervisserij (x miljoen euro)*

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
nettoresultaat	0	18	35	4	20	-2	-4
+ afschrijving	41	39	36	36	39	37	38
+ berekende rente tot. verm.	15	11	10	11	8	8	8
= brutokasstroom	56	68	81	47	67	43	42
- aflossingen	34	33	29	26	27	34	35
- betaalde rente b)	13	11	10	10	11	10	10
= nettokasstroom uit exploitatie	9	23	43	12	29	-1	-3

a) Voorlopige cijfers; b) Rentepercentage in de betreffende jaren respectievelijk 6,2 - 5,8 - 5,1 - 5,9 -5,8%, - 5,3% en 4,5%.

¹ Gegevens over de financiële positie zijn beschikbaar tot aan 1 januari 2003. Uitkomsten over het jaar 2003 kunnen, om verzameltechnische redenen, pas in de publicatie van volgend jaar worden vermeld.

In 2002 was de liquiditeitspositie van de kottervisserij sterk verslechterd ten opzichte van het jaar daarvoor. De nettokasstroom uit exploitatie van de sector als geheel was in 2002 -1 miljoen euro.

In de liquiditeitspositie kwam in 2003 weinig verandering. Zowel de brutokasstroom uit exploitatie als de financieringslasten (aflossingen en betaalde rente) bleven min of meer op hetzelfde niveau. De nettokasstroom verslechterde van 1 miljoen negatief naar 3 miljoen negatief.

Voor een gemiddeld kottierbedrijf kwam de nettokasstroom uit exploitatie, na betaling van aflossing en rente, uit op naar schatting 10.000 euro negatief. Dat is een geringe verslechtering in vergelijking met 2002 maar een aanzienlijke teruggang in vergelijking met de jaren daarvoor.

4.3 Financiële positie per pk-groep

Bedrijven met één schip tot en met 300 pk zagen hun vermogenspositie in 2002 verslechteren: de solvabiliteit (eigen vermogen als percentage van totaal vermogen) daalde van 66 naar 54%. Het gemiddelde vreemd vermogen van deze bedrijven verdubbelde ruim. In 2003 zal de vermogenspositie verder verslechteren als gevolg van een aanzienlijke daling van de gemiddelde nettokasstroom naar 26.000 euro negatief.

Tabel 4.4 Gemiddeld vreemd vermogen en nettokasstroom per bedrijf in 2003 a) en 2002 (x 1.000 euro)

	Bedrijven met één schip						Bedrijven met meer schepen	
	t/m		301-300 pk		boven 1.500 pk		1.500 pk	
	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002
Vreemd vermogen op lange termijn per 1 januari	327	152	761	576	1.042	950	1.852	1.489
Brutokasstroom	43	44	70	73	238	218	352	343
- aflossing	54	37	130	106	165	162	280	256
- rente b)	15	8	34	31	47	50	83	79
Nettokasstroom	-26	-1	-94	-64	26	6	-11	8

a) Voorlopige cijfers; b) Rentepercentage (gemiddelde rente voor hypotheken onroerend goed) 4,5%.

Van de bedrijven met een schip in de klasse 301-1.500 pk bleef de vermogenspositie negatief. Het totaal aan schulden (vreemd vermogen) is in deze groep gemiddeld groter dan het totaal aan bezittingen. Hier zal in 2003 weinig verbetering in komen door de nog lagere nettokasstroom.

Bij de bedrijven met één schip groter dan 1.500 pk verslechterde de solvabiliteit van 30 naar 23% begin 2003. Het gemiddelde vreemd vermogen van deze bedrijven steeg licht. In 2003 zal de financiële positie zich waarschijnlijk op hetzelfde niveau handhaven.

Bij de bedrijven met meer dan één schip verslechterde de vermogenspositie in 2002. Het gemiddelde vreemd vermogen op lange termijn steeg van 1,5 naar 1,8 miljoen euro terwijl het solvabiliteitspercentage daalde van 39 naar 27%. In 2003 komt de financiële positie van deze bedrijven verder onder druk omdat de financieringslasten stijgen.

5. Grote zeevisserij

5.1 Algemeen

Voor het tweede achtereenvolgende jaar is onderzoek uitgevoerd naar de bedrijfsresultaten van de grote zeevisserijvloot. Alle (vier) rederijen die in 2003 actief waren in de grote zeevisserij hebben wederom volledige medewerking verleend aan het onderzoek waardoor een goed inzicht is verkregen in de resultaten over dit jaar. Aan de hand van de verzamelde bedrijfseconomische data, zoals inzet-, aanvoer-, opbrengsten-, kosten- en investeringsgegevens, is een totaaloverzicht van de, onder Nederlandse vlag varende, grote zeevisserijvloot samengesteld.

In het jaar 2003 heeft de vloot een bescheiden winst behaald. Op een enkel schip na (vanwege modernisering en groot onderhoud) was de vloot het gehele jaar inzetbaar. De visserij bij Mauritanië verliep gunstiger dan in het jaar ervoor maar was gemiddeld gezien nog steeds verliesgevend.

5.2 Vloot en investeringen

De omvang van de pelagische vissersvloot veranderde in 2003 niet ten opzichte van 2002 en bestond uit 17 diepvriestrawlers. Er zijn geen nieuwe schepen in de vaart gekomen. Op één trawler na hebben alle schepen nagenoeg het gehele jaar gevist. De betreffende trawler werd vanwege ingrijpende renovatie werkzaamheden een groot deel van het jaar (7 maanden) niet voor de visserij ingezet. Het totale motorvermogen en ook de bruto-inhoud van de vloot bleven gelijk met respectievelijk 135.000 pk en 90.000 GT. Het gemiddeld motorvermogen per schip bedroeg iets meer dan 7.900 pk met een gemiddelde GT-maat van ruim 5.300 ton. Daarbij past een gemiddelde lengte van 107 meter. Bijna twee derde van het aantal schepen heeft een lengte van meer dan 100 meter. Gemiddeld zijn de trawlers 11 jaar oud. Het totaal aan investeringen lag in 2003 met slechts 4 miljoen euro op een zeer laag niveau. Er werd alleen in modernisering van schepen geïnvesteerd.

Tabel 5.1 Enkele kengetallen van de grote zeevisserij

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Aantal schepen	14	15	16	18	16	17	17
Aantal opvarenden	424	462	516	600	573	586	613
Motorvermogen (x 1.000 pk)	80	86	119	140	135	135	135
Bruto-inhoud (x 1.000 GT)	56	63	75	93	91	90	90
Investeringen (x mln. euro)	0	27	36	79	8	34	4
Besomming (x mln. euro)	97	113	109	113	119	126	143
Aanvoer (x 1.000 ton)	315	345	340	376	420	368	441

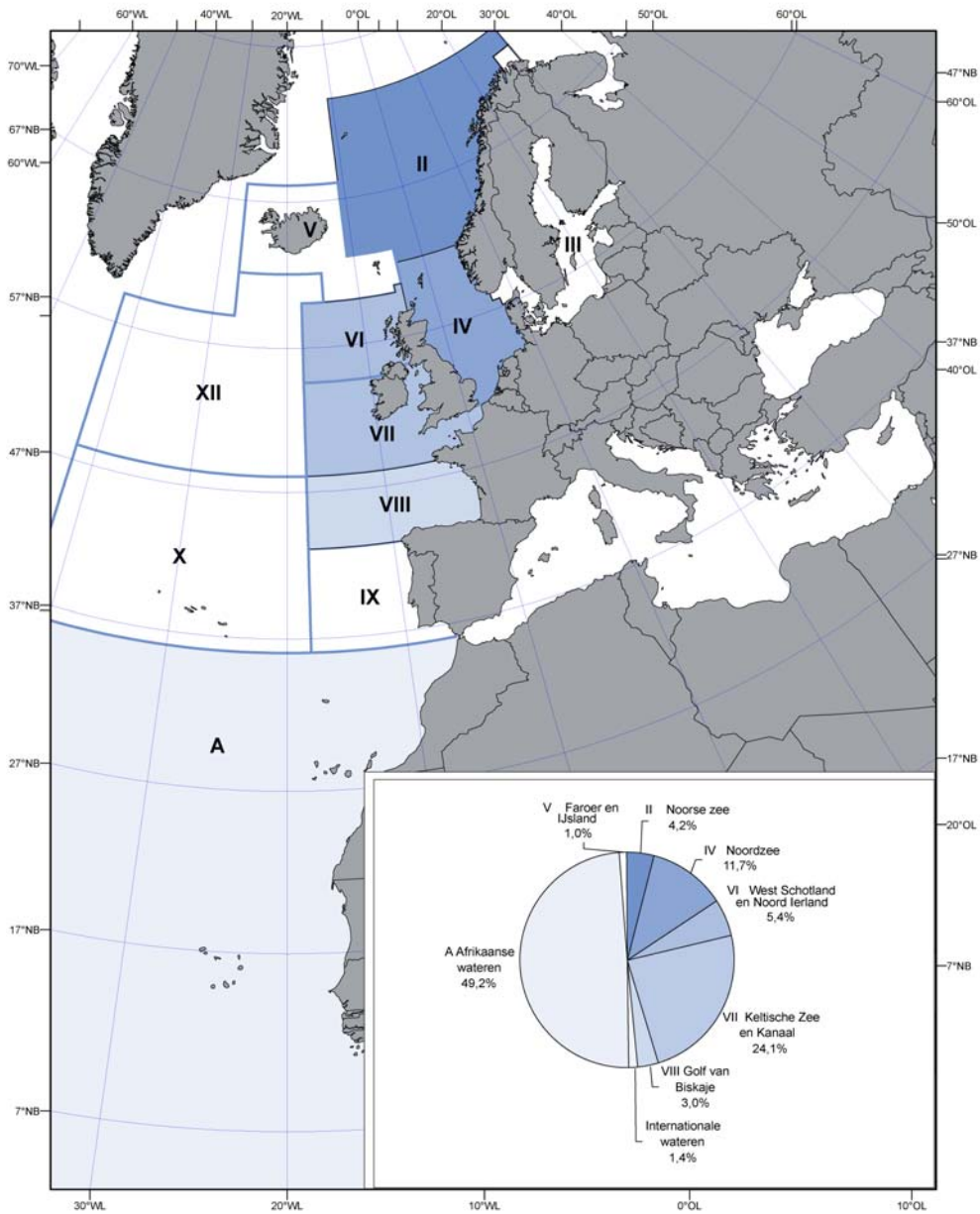
Bron: Informatienet, in samenwerking met Redersvereniging.

5.3 Inzet en aanvoer

De inzet van de pelagische vloot in zeedagen nam in 2003 toe met 7%. Deze stijging werd geheel gerealiseerd in Europese wateren. De visserij-inzet in zeedagen in Afrikaanse wateren nam met 1% af. Gemiddeld werd in 2003 door een diepvrieshektrawler 275 zeedagen gemaakt. Het aantal zeedagen van de schepen die het gehele jaar in de vaart zijn geweest varieerde van 260 tot 330 dagen. Gemeten in GT-dagen werd de vloot in 2003 bijna voor de helft ingezet in Afrikaanse wateren (figuur 5.1). In totaal hebben acht trawlers (een deel van het jaar) in deze wateren gevestigd tegen het jaar ervoor negen. Net als vorig jaar hebben twee trawlers het gehele jaar in Afrikaanse wateren gevestigd. Zes andere schepen zijn daar slechts een gedeelte van het jaar actief geweest.

Het aandeel van de visserij in de Keltische Zee en het Kanaal (gebied VII) in het totaal bleef met ongeveer 25% even hoog als in 2002. De belangrijkste verschuivingen in inzet naar visgebieden betroffen die van de Noordzee (IV) en de Golf van Biskaje (VIII) naar de gebieden Bewesten Schotland en Noord-Ierland (VI) en de Noorse Zee (II). De Noordzee was in 2003 nog goed voor 12% van de inzet.

De totale aanvoer nam in 2003 met 20% toe tot ruim 441 duizend ton. De stijging van de aanvoer werd voornamelijk gerealiseerd door een betere visserij in wateren van het Noordoostelijke gedeelte van de Atlantische Oceaan maar ook bij Mauritanië werd beter gevangen dan in het jaar ervoor. De aangevoerde hoeveelheden pilchards, blauwe wijting, haring en horsmakreel stegen met respectievelijk 82, 55, 37 en 14%. De aangevoerde hoeveelheid van met name zilversmelt en makreel daalde daarentegen met respectievelijk 38 en 8%. Alle door de grote zeevisserijvloot gevangen pelagische vissoorten worden diepgevroren aangevoerd.

Figuur 5.1 Geografische spreiding inzet van de Nederlandse trawlervloot in 2003 in GT-dagen

5.4 Besomming en resultaat

In 2003 werd een totale aanvoerbesomming van ruim 143 miljoen euro behaald, een stijging van bijna 14% ten opzichte van 2002 (tabel 5.2). Na aftrek van alle exploitatiekosten behaalde de vloot een bruto-overschot van bijna 30 miljoen euro en na aftrek van de (fiscale) afschrijvingen en de betaalde rente op hypotheek en leningen resteerde een klein positief resultaat van 0,9 miljoen euro. Deze winst kon hoofdzakelijk worden gerealiseerd doordat de hoeveelheid gevangen vis met 20% toenam. De gemiddelde visprijs vertoonde een daling van 4%. De totale opbrengsten kwamen daardoor per saldo 14% hoger uit. De kosten namen met 6% toe. De resultaten van de vrieshektrawlers die in EU-wateren visten waren bijna allemaal positief terwijl de schepen die in Afrikaanse wateren actief waren veel reizen met verlies moesten afsluiten. Per saldo waren de resultaten van de visserij in Afrikaanse wateren, net als in 2002, weer negatief maar het verlies lag bijna 50% lager dan het jaar ervoor. Het ontbreken van gegevens over de jaren vóór 2002 maakt beoordeling van de lange termijn ontwikkeling niet mogelijk.

Tabel 5.2 Sectorresultaat grote zeevisserij (x miljoen euro)

	2002	2003
Besomming	126,1	143,3
Af: technische kosten	104,5	105,5
Arbeidsopbrengst	21,6	37,8
waarvan:		
- lonen en sociale lasten	32,3	36,9
- nettoresultaat	-10,7	0,9

Bron: Informatienet, in samenwerking met Redersvereniging.

6. Buitenlandse handel

6.1 Algemeen

Gegevens van de buitenlandse handel moeten met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Sinds het operationeel worden van 'Schengen' worden de cijfers van de handel tussen EU lidstaten niet meer aan de grenzen geregistreerd maar achteraf bij de bedrijven opgevraagd. Daardoor is de rapportage van de intra handel mogelijk niet altijd volledig. De registratie van de handel met derde landen wordt nog wel geregistreerd via de douane in de lidstaat waar de goederen worden aangeboden. In een land als Nederland met internationale zeehavens en omvangrijke doorvoer, is zorgvuldige registratie van het land van herkomst en bestemming in Europa van cruciaal belang voor de kwaliteit van nationale handelscijfers. Als gevolg van de gewijzigde procedures kunnen vooral op detailniveau over- of onderschattingen ontstaan.

6.2 Invoer

Voor het tweede achtereenvolgende jaar daalde de invoerwaarde van vis en visproducten in Nederland. De invoerwaarde lag in 2003 bijna 4% lager dan in 2002 en bedroeg ruim 1,2 miljard euro (tabel 6.1).

De importwaarde uit EU-landen bleef nagenoeg gelijk en kwam uit op ruim 820 miljoen euro. De daling van de totale importwaarde kwam nagenoeg geheel voor rekening van landen van buiten de Europese Unie (EU). De importwaarde uit deze landen daalde met meer dan 10%. Uit bijna alle landen van buiten de EU werd minder geïmporteerd.

De importwaarde van bevroren vis steeg met 4% tot 420 miljoen euro en nam iets meer dan eenderde van het totaal voor zijn rekening. De totaal geïmporteerde hoeveelheid vis nam met ruim 6% toe tot 682 duizend ton waarbij bevroren vis met 364 duizend ton meer dan 53% van de hoeveelheid uitmaakte.

De importwaarde van tong en schol nam toe met respectievelijk 42% (+10 miljoen euro) en 55% (+32 miljoen euro) tot een totale waarde van respectievelijk 34 en 90 miljoen euro. Een groot deel van deze vis wordt aangevoerd op Nederlandse afslagen door buitenlandse schepen die veelal de Engelse, Belgische, Duitse en Deense vlag voeren.

De importwaarde van kabeljauw steeg met 28% (+11 miljoen euro) tot een bedrag van 50 miljoen euro. Met name de import van verse kabeljauw en die van filets nam toe.

De importwaarde van de pelagische vissoorten haring, makreel en horsmakreel bleef min of meer stabiel en kwam uit op 85 miljoen euro. Deze vis is hoofdzakelijk afkomstig uit Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Noorwegen. Een deel van deze vis wordt aangevoerd door buitenlandse schepen (diepvriestrawlers) die de Duitse, Franse en Engelse vlag voeren. De import van haring uit Duitsland nam met 19% toe terwijl de import uit Noorwegen met 38% terugliep.

De garnalenimportwaarde nam in 2003 bijna 20% van de totale importwaarde van vis en visproducten voor zijn rekening. De import van deze schaaldieren steeg met 6% (+13 miljoen euro) tot 223 miljoen euro. De re-import van garnalen uit Marokko is, net als in voorgaande jaren, in deze importcijfers verwerkt en de stijging van de importwaarde van garnalen werd in 2003 hoofdzakelijk veroorzaakt door een toename van de re-import van gepelde garnalen uit Marokko. De import van garnalen uit België steeg met bijna 65% (+9 miljoen euro) tot 24 miljoen euro terwijl die uit Duitsland juist afnam met 34% (-12 miljoen euro) tot eveneens een bedrag van 24 miljoen euro. Ook de import uit het Verenigd Koninkrijk nam af en wel met bijna 60% (-8 miljoen euro) tot 6 miljoen euro en de import uit Denemarken viel terug met 7% tot een bedrag van 19 miljoen euro. De import van tropische garnalen uit met name Bangladesh viel met eenderde (-7 miljoen euro) terug tot een waarde van 14 miljoen euro. Ook de import uit Thailand en Vietnam viel, net als in 2002, verder terug. De terugval van import van tropische garnalen uit deze landen werd gecompenseerd door meer import uit landen die traditioneel minder of in het verleden (nog) geen garnalen exporteerden naar Nederland.

De importwaarde van zalm steeg in 2003 met 8% tot een bedrag van 65 miljoen euro. De import uit Noorwegen viel nagenoeg geheel weg terwijl de import uit België met 134% (+14 miljoen euro) toenam tot ruim 23 miljoen euro.

De importwaarde van mosselen nam toe met meer dan 50%. De waarde bedroeg 38 miljoen euro. Vooral uit Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Ierland werden meer mosselen geïmporteerd.

De invoer van overige vissoorten had in 2003 een waarde van 442 miljoen euro. Importen uit Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Tanzania namen bijna 40% van het totaal aan overige vissoorten voor hun rekening. Met name de import uit veel landen van buiten de EU liep drastisch terug. De importwaarde van verse en gekoelde vis samen liep terug met ruim 20%.

Tabel 6.1 Nederlandse invoer naar herkomst en naar bewerkingsvorm (x miljoen euro) b)

Herkomst	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
Duitsland	132	145	183	211	177	234	240
Verenigd Koninkrijk	117	108	102	105	135	132	135
Denemarken	103	100	122	138	152	165	132
België/Luxemburg	88	97	88	105	128	162	192
Overige EU	87	107	109	138	128	133	123
<i>Totaal EU</i>	526	556	604	697	720	826	822
Buiten EU	369	461	433	646	676	424	381
<i>Totaal</i>	895	1.018	1.037	1.343	1.696	1.250	1.203
waarvan:							
vis, levend/vers/gekoeld	279	268	287	307	332	338	270
bevroren vis; visvlees	228	250	281	410	429	403	420
verduurzaamde vis	42	48	56	110	153	34	32
schaal-, weekdieren vers	59	57	81	74	85	101	126
schaal-, weekdieren bevroren	103	169	111	177	196	160	137
visbereidingen	184	226	221	265	201	214	218

a) Voorlopige cijfers; b) Zie ook bijlage 2.

Bron: CBS.

6.3 Uitvoer

De uitvoer van vis en visproducten steeg licht in 2003. De waarde van de geëxporteerde vis bedroeg bijna 2 miljard euro (tabel 8.2). De uitgevoerde hoeveelheid nam toe met bijna 11% tot 871 duizend ton. De export van bevroren vis nam toe terwijl de export van verse en gekoelde vis weer iets verder afnam.

De export naar EU-landen nam met 20 miljoen euro toe tot 1,56 miljard euro. De uitvoer naar belangrijke landen als België, Duitsland en Frankrijk bleef ongeveer gelijk. Italië en Spanje namen juist meer vis en visproducten van Nederland af, de twee landen samen waren goed voor een exportstijging van 9%. De uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk daalde sterk. De waarde van de export naar dat land liep terug met 18% en kwam uit op slechts 66 miljoen euro. De export naar landen buiten de EU nam ten opzichte van 2002 iets af tot een bedrag van 388 miljoen euro.

De exportwaarde van platvis steeg met 15%. Voor tong kwam de waarde 14 miljoen euro hoger uit dan in 2002 en bereikte daarmee het hoogste niveau sinds 1996. Italië, Spanje en Duitsland waren de grootste afnemers van tong. De exportwaarde van schol steeg met 18%. Na een daling in de afgelopen 3 jaar nam de uitvoer naar met name Italië, Duitsland en Frankrijk weer toe.

Tabel 6.2 Nederlandse uitvoer naar bestemming en naar bewerkingsvorm (x miljoen euro) b)

Bestemming	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
Frankrijk	187	185	243	299	284	246	241
België	267	289	290	324	355	371	375
Duitsland	303	306	305	337	360	336	335
Italië	213	222	228	228	227	247	254
Verenigd Koninkrijk	82	73	84	96	83	80	66
Ierland	3	2	11	6	8	7	5
Denemarken	12	18	15	23	18	21	25
Griekenland	10	8	10	17	12	9	10
Portugal	17	20	17	26	25	23	24
Spanje	81	112	125	157	169	151	178
Zweden	20	22	24	24	24	33	32
Finland	1	0	1	1	2	3	2
Oostenrijk	17	15	12	16	19	15	15
<i>Totaal EU</i>	1.211	1.273	1.366	1.555	1.586	1.542	1.562
Buiten EU	271	271	293	338	378	393	388
<i>Totaal</i>	1.482	1.543	1.659	1.894	1.964	1.935	1.950
waarvan:							
vis, levend/vers/gekoeld	235	249	309	357	280	301	292
bevroren vis; visvlees	597	625	630	778	814	824	870
verduurzaamde vis	81	79	92	108	98	80	68
schaal-, weekdieren vers	147	131	127	201	221	237	223
schaal-, weekdieren bevroren	84	87	124	163	177	126	153
visbereidingen	343	384	377	370	374	367	344

a) Voorlopige cijfers; b) Zie ook bijlage 3.

Bron: CBS.

De export van kabeljauw nam met 25% toe na een terugval van bijna 60% in 2002. De export naar met name België, Frankrijk, Duitsland en Zweden trok wat aan. Bij de pelagische vis nam de exportwaarde van bevroren visproducten toe met ongeveer 43%. Nigeria en Duitsland namen belangrijk meer af en blijven de belangrijkste landen.

De exportwaarde van garnalen nam met 4% iets toe tot 306 miljoen euro. België, Italië, Spanje en Denemarken namen meer garnalen af terwijl de export naar Duitsland en Frankrijk terugliep.

Bijlage 1 Overzicht van de Nederlandse vangstrechten 1997-2004

Gegevens over de Nederlandse vangstrechten (inclusief ruil) in tonnen, 1998-2004

Vissoort/gebied	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 b)
TONG							
- Noordzee, enz.	15.578	16.324	16.325	14.812	13.340	13.115	12.790
- overige EU-wateren	275	85	175	205	38	0	466
- totaal	15.853	16.409	16.500	15.017	13.378	13.115	13.256
SCHOL							
- Noordzee, enz.	34.955	40.305	38.170	33.815	30.781	27.368	22.278
- overige EU-wateren	446	80	400	0	88	4	1.549
- totaal	35.401	40.385	38.570	33.815	30.869	27.374	23.827
KABELJAUW							
- Noordzee, enz.	15.839	14.860	8.689	4.725	5.172	2.619	2.619
- overige EU-wateren	117	110	120	40	11	14	62
- totaal	15.956	14.970	8.809	4.765	5.183	2.633	2.681
WIJTING							
- Noordzee, enz.	3.740	2.452	2.135	2.376	3.247	1.691	940
- overige EU-wateren	150	210	125	100	155	255	132
- totaal	3.890	2.662	2.160	2.476	3.402	1.946	1.072
SCHELVIS							
- Noordzee, enz.	705	470	270	350	619	189	521
HARING							
- Noordzee, enz.	52.429	54.655	54.306	50.112	53.097	77.933	80.689
- overige EU-wateren a)	26.630	23.540	21.240	16.689	14.981	13.509	14.282
- totaal	79.059	78.195	75.546	66.801	68.078	91.442	94.971
MAKREEL							
- Noordzee, enz.	1.800	1.500	1.670	1.700	12.010	8.665	1.437
- overige EU-wateren	29.270	26.230	30.990	31.960	32.398	26.726	27.656
- totaal	31.070	27.730	32.660	33.660	44.408	35.391	29.093

Bijlage 1 (vervolg)

Vissoort/gebied	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 b)
ZEEDUIVEL							
- Noordzee en overige EU-wateren	752	651	512	435	111	450	547
SCHAR EN BOT							
- Noordzee, enz.	18.630	18.530	18.630	16.760	16.664	14.251	12.112
ROGGEN							
- Noordzee, enz.	870	870	870	700	714	714	503
TARBOT EN GRIET							
- Noordzee, enz.	5.000	5.000	5.000	3.990	3.750	3.188	2.710
TONGSCHAR							
- Noordzee, enz.	1.400	1.400	1.400	1.260	1.107	1.026	872
LANGOESTINE							
- Noordzee, enz.	705	682	813	940	1.053	1.023	511
HORSMAKREEL							
- Noordzee, enz.	6.080	6.420	5.450	4.750	7.850	17.472	5.161
- overige EU-wateren	110.500	92.280	83.620	92.032	55.958	53.369	45.631
- totaal	116.580	98.700	89.070	96.782	63.808	70.841	50.792
BLAUWE WIJTING							
- Noordzee, enz.	145	145	160	160	96	81	159
- overige EU-wateren	3.000	3.000	43.740	63.320	34.663	30.263	52.693
- totaal	3.145	3.145	43.900	63.480	34.759	30.344	52.852

a) Inclusief Atlanto-Scandian; b) Voorlopige cijfers, exclusief ruil.

Bron: LNV-Directie Visserij.

Bijlage 2 Invoer van vis en visproducten naar productvorm (x miljoen euro)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
TONG							
- diepvries	1	1	0	0	0	0	0
- heel, vers	36	36	33	34	40	24	35
- totaal	37	37	34	34	40	24	35
SCHOL							
- heel, vers	45	49	55	.	60	33	.
- heel, diepvries	2	5	6	.	6	1	.
- filets e.d.	24	27	29	.	22	24	.
- totaal	71	81	91	73	88	58	89
KABELJAUW							
- heel, vers	25	34	34	.	31	13	.
- heel, diepvries	2	2	1	.	2	0	.
- filets e.d.	16	20	15	.	41	16	.
- gezouten/gedroogd	20	21	24	.	115	8	.
- totaal	63	76	75	134	189	37	50
HARING							
- heel, vers	4	3	2
- heel, diepvries	21	25	24
- gezouten	3	4	6
- filets e.d.	4	3	3
- overig verwerkt	4	5	5
- totaal	35	40	39	45	49	59	59
MAKREEL							
- heel, diepvries	18	16	14	0	.	.	.
- totaal	21	19	17	3	4	4	4
HORSMAKREEL							
- heel, diepvries	17	15	21	19	16	24	.
- totaal	17	15	21	19	16	24	22
GARNALEN							
- crangon	21
- pandalus	4
- overige	65
- verwerkt	52
- totaal	142	212	156	237	233	210	223
OVERIGE SOORTEN	367	427	424	553	777	834	721

a) Voorlopige cijfers.

Bron: CBS.

Bijlage 3 Uitvoer van vis en visproducten naar productvorm (x miljoen euro)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)
TONG							
- heel, diepvries	52	54	40
- totaal	111	118	148	106	112	115	129
SCHOL							
- heel, vers	7	8	8
- heel, diepvries	5	5	3
- filets e.d.	178	180	183
- totaal	189	193	195	152	150	151	178
KABELJAUW							
- heel, vers	12	16	15
- filets e.d.	20	24	24
- gezouten/gedroogd	10	13	10
- totaal	43	54	49	69	57	21	25
HARING							
- heel, diepvries	37	35	53
- gezouten	24	23	23
- gerookt	1	0	0
- filets e.d.	4	4	1
- overig verwerkt	17	18	18
- totaal	83	80	96	96	108	108	116
MAKREEL							
- heel, diepvries	37	43	46	3	.	.	.
- gerookt	4	4	3	3	.	.	.
- totaal	42	49	51	6	6	6	7
HORSMAKREEL							
- heel, diepvries	79	79	49	56	65	52	45
- totaal	80	79	49	56	65	52	45
GARNALEN							
- crangon	37
- pandalus	3
- overige	28
- verwerkt	104
- totaal	172	212	245	327	337	294	306
OVERIGE SOORTEN	432	460	438	647	1.129	1.188	1.144

a) Voorlopige cijfers.
Bron: CBS.

Bijlage 4 Gemiddelde aanvoerprijzen (euro/kg) van enkele vissoorten op Nederlandse visafslagen

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tong	10,46	7,65	7,51	8,62	9,26	9,23	9,00
Tarbot	9,32	10,65	10,46	8,93	8,91	9,92	9,72
Schol	1,82	1,94	2,02	1,74	1,80	1,86	2,09
Schar	1,48	1,04	1,33	1,62	1,47	1,12	0,95
Kabeljauw	1,58	1,91	2,29	2,54	2,58	2,63	2,54
Wijting	0,93	1,11	0,96	1,00	0,93	0,92	0,91
Garnalen	1,91	2,70	3,49	3,37	3,81	3,51	2,67
Naar sortering:							
Tong g	11,59	12,84	13,96	13,24	13,63	12,45	11,87
Tong gm	12,98	14,77	12,99	11,05	13,32	12,92	13,13
Tong km	11,92	11,52	8,40	9,38	11,52	10,48	12,22
Tong k1	9,78	6,60	6,83	8,11	8,32	8,18	8,06
Tong k2	8,12	5,16	5,53	6,77	6,52	6,86	6,16
Tarbot 1	14,52	16,48	17,00	16,89	16,49	17,37	19,10
Tarbot 2	13,06	14,01	14,17	13,84	14,14	14,72	15,64
Tarbot 3	11,13	11,40	12,18	11,13	12,27	11,42	13,37
Tarbot 4	8,28	9,54	9,44	8,60	8,72	8,87	10,06
Tarbot 5	7,35	8,49	7,90	6,19	6,02	7,59	6,04
Schol 1	2,05	2,16	2,52	2,80	2,64	2,78	2,48
Schol 2	2,02	2,01	2,50	2,49	1,97	1,94	2,22
Schol 3	1,87	1,89	2,29	1,85	1,76	1,78	2,11
Schol 4	1,67	1,89	1,66	1,35	1,67	1,77	1,99
Schar 1	1,28	1,20	1,54	1,63	1,37	1,73	1,63
Schar 2	1,48	1,04	1,33	1,62	1,48	1,12	0,94
Kabeljauw 1	1,94	2,36	2,70	3,31	3,57	3,59	3,51
Kabeljauw 2	2,07	2,43	2,89	3,33	3,62	3,68	3,60
Kabeljauw 3	1,89	2,25	2,61	3,22	3,27	3,43	3,46
Kabeljauw 4	1,66	2,02	2,34	2,64	2,68	2,74	2,78
Kabeljauw 5	1,30	1,61	1,76	1,92	1,96	1,98	1,81

Bijlage 4 (vervolg)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Wijting 1	1,39	1,61	2,18	2,42	1,59	1,52	1,55
Wijting 2	1,22	1,52	1,60	1,78	1,52	1,56	1,62
Wijting 3	1,18	1,36	1,39	1,31	1,25	1,25	1,44
Wijting 4	0,90	1,07	0,89	0,94	0,88	0,86	0,83
Garnalen flauw	1,91	2,70	3,48	3,38	3,83	3,51	2,67
Garnalen zout	2,20	2,79	4,71	3,19	3,92	3,81	2,15

Bron: Productschap Vis; Informatienet.

Bijlage 5 Toelichting op de gebruikte begrippen

De Nederlandse zee- en kustvisserij kan worden omschreven als de (professionele) visserij op commerciële vissoorten voor menselijke consumptie. Daarbinnen kunnen twee sectoren worden onderscheiden:

- kottervisserij;
- grote zeevisserij met trawlers.

Kottervisserij

De kottervisserij is de visserij op verse vis, over het algemeen met schepen die eigendom zijn van gezinnen of families, waarvan leden zelf ter visserij gaan (als schipper-eigenaar of als opvarende).

Deze visserij heeft de Noordzee en de kustwateren als belangrijkste visgebieden. Belangrijkste vangstsoorten zijn platvis (met name tong en schol), garnalen, rondvis (met name kabeljauw en wijting) en haring. De visserij op schelpdieren (kokkels, mosselen, spisula's) valt hier niet onder.

De opvarenden op een kotter varen in veel gevallen binnen een maatschap. Kortweg komt dit erop neer dat de schipper-eigenaar de middelen (het vaartuig) inbrengt en de opvarenden (maten) hun arbeid. Op basis van een afgesloten maatschapsovereenkomst wordt bepaald hoe het winstaandeel onder de bemanning en de schippereigenaar wordt verdeeld.

Van elke reis(week) van een paneel deelnemer aan het Informatienet wordt door de technisch administratief medewerker (TAM) vastgesteld welke vistak hoofdzakelijk is uitgeoefend. Alle opbrengsten en kosten van die reis worden vervolgens aan die vistak toebedeeld. Binnen de kottervisserij worden de volgende visserijtakken onderscheiden.

Boomkorvisserij

Visserijtechniek waarbij twee lage, door middel van een 'boom' in de breedte opgehouden netten aan weerszijden van het schip over de zeebodem worden gesleept. Hiermee wordt vooral platvis en garnalen gevangen. De visserij op platvis is de belangrijkste vistak binnen de kottervisserij. In deze visserij worden wekkerkettingen gebruikt om de vis van en uit de bodem op te jagen.

Garnalenvisserij

Visserij in de kustwateren die met lichte, fijnmazige boomkorren wordt uitgeoefend. Behalve in Nederlandse kustwateren zoals de Waddenzee wordt ook in Duitse, Belgische en Deense wateren gevestigd. Het betreft hier schepen met een motorvermogen van maximaal 300 pk (221 kW).

Bordentrawl

Er zijn nog maar weinig schepen actief in deze visserijtak die zich voornamelijk op rondvis richt. Het trawl-net, met de vorm van een puntzak, wordt tegenwoordig meestal vanaf het achterdek, het 'hek', te water gelaten. Het wordt opgehouden door middel van (scheer)borden die tussen het net en de twee kabels waarmee het wordt voortgesleept zijn bevestigd. De punt van het net waar de vis bij elkaar komt, heet de kuil.

Rondvisspan

Visserij op rondvis beoefend door een paar schepen, een 'span', die gezamenlijk een net uitzetten en voortslepen. Belangrijkste vangstsoorten zijn kabeljauw en wijting.

Haringspan

Visserij op haring en andere pelagische vis, beoefend door een 'span' kotters.

Diversen

Visserij met overige visserijtechnieken zoals twinriggen, snurrevaad, staandwant en andere technieken. Belangrijkste tak hierbinnen is de visserij op langoustines.

Twinrigvisserij

Visserij waarbij twee trawl-netten tijdens het vissen aan elkaar verbonden zijn. Aan de buitenzijde van de dubbele netconstructie zijn scheerborden bevestigd die de netten open houden. Tussen de twee netten in is een centrumgewicht bevestigd. Met een relatief lage snelheid worden de netten voortgesleept waarbij de vier kabels er voor zorgen dat de vis naar de positie toe zwemt waar even later de grondpees van één van de beide trawl-netten overheen rolt. Met deze methode kan zowel platvis, rondvis, andere soorten zoals poot en mul maar ook langoestine worden gevangen.

Snurrevaadvisserij

Een visserijmethode waarbij het net met kabels op een dusdanige wijze wordt voortgetrokken zodat met name bodemvis als schol en schar gevangen wordt.

Staadwantsvisserij

Visserij waarbij netten rechtop staand op de bodem worden verankerd. Hoofdzakelijk geschikt voor de vangst van tong en kabeljauw.

Grote zeevisserij

Het betreft hier de visserij met vrieshektrawlers op pelagische vis zoals (hors)makreel, blauwe wijting en haring. De laatste jaren is ook sardinella, gevangen bij Afrika, een belangrijke vissoort geworden voor de vloot. De visserij wordt uitgeoefend met een pelagisch trawlnet. Het trawlnet wordt vanaf het achterdek, het 'hek', te water gelaten. Het wordt opgehouden door middel van (scheer)borden die tussen het net en de twee kabels waarmee het wordt voortgesleept zijn bevestigd. De punt van het net waar de vis bij elkaar komt, heet de kuil.

De belangrijkste visgebieden liggen buiten de Noordzee, onder andere het Engelse Kanaal, Noordoost-Atlantische wateren en voor de kust van West-Afrika. De trawlers beschikken over vriescapaciteit teneinde de gevangen vis direct te kunnen invriezen.

Economische begrippen

Opbrengsten

Deze bestaat uit de brutobesomming en uit diverse opbrengsten. De gerealiseerde besomming is de opbrengst van door het schip aangevoerde vis. Het betreft hier de brutobesomming, zonder aftrek van afslagrechten, heffingen, loskosten enzovoort. Uitkeringen uit opvangfondsen zijn in deze besomming begrepen.

Diverse opbrengsten zijn de overige opbrengsten voorkomende uit de uitoefening van het visserijbedrijf. Het betreft hier bijvoorbeeld subsidies, vergoedingen voor sleepwerkzaamheden en dergelijke. Hieronder valt tevens het saldo van opbrengsten van het verhuren van eigen vangstrechten, en kosten van huren van vangstrechten van anderen. Opbrengsten inzake beleggingen en spaartegoeden blijven buiten beschouwing.

Technische kosten

Alle kosten behalve de loonkosten. Het betreft hier alleen de kosten die verband houden met de uitoefening van het visserijbedrijf.

Berekende afschrijvings- en rentekosten op schip (casco) en motor

Als basis dient de vervangingswaarde van het schip. Deze wordt elk jaar normatief berekend op basis van de technische kenmerken van het schip en de ontwikkeling van de scheepsnieuwbouwkosten. Op deze vervangingswaarde wordt degressief afgeschreven. Uit de vervangingswaarde en leeftijd volgt de boekwaarde van het schip en de motor.

Rentekosten worden ook normatief berekend op basis van de op bovenstaande wijze berekende boekwaarde van schip en motor in het betreffende jaar. Daarnaast wordt rente berekend over het omlopend vermogen/de vlottende activa, geraamd op de helft van de niet-consumptieve kosten. Het rentepercentage is gelijk aan de rente op de vijf langstlopende staatsleningen), voor inflatie gecorrigeerd (bron CBS).

Overige kosten

Het betreft over het algemeen uitgaven die verband houden met in dat jaar plaatsgevonden vaardagen (reizen). Daarnaast wordt lineair afgeschreven op andere duurzame productiemiddelen dan het schip en de motor. Voor sommige kostencategorieën (onderhoud casco en motor, dekbehoefte, vistuig) wordt uitgegaan van de gemiddelde uitgaven van de laatste 4 jaren.

Kosten met een privé-karakter blijven buiten beschouwing. Bij sommige kostencategorieën met een gemengd karakter (bijvoorbeeld autokosten) wordt op basis van expertschattingen en vuistregels een schatting gemaakt van de verhouding tussen de privé- en zakelijke component.

Arbeidsopbrengst

Opbrengsten minus technische kosten; in feite het totale arbeidsinkomen dat met de visserij is verdiend. De verdeling hiervan over bemanning en eigenaar is (in de meeste gevallen) in een maatschapsovereenkomst vastgelegd.

Deel/sociale lasten

Deze bestaan uit het aan de opvarenden uitbetaalde deelloon, sociale lasten, proviandkosten, graailoon en vakantiegeld. Meevarende eigenaren ontvangen weliswaar (meestal) geen deelloon maar krijgen een normatief loon toebedeeld. Dit bedrag is gelijk aan het hoogste verdiende bedrag van een gewone opvarende (niet-eigenaar). Niet betaalde werkzaamheden van familieleden blijven buiten beschouwing.

Nettoresultaat

Arbeidsopbrengst minus deel/sociale lasten.

Loonkosten volwassen opvarende

Het totaal aan deelloon, sociale lasten, proviandkosten, graailoon en vakantiegeld dat een volwassen opvarende die het hele jaar deel uitmaakte van de bemanning heeft of zou hebben gekost.

Solvabiliteit

Het aandeel van het eigen vermogen in het totale vermogen van het bedrijf. Hoe hoger het solvabiliteitspercentage, hoe kansrijker het bedrijf is op de lange termijn de continuïteit te waarborgen.

Liquiditeitspositie

Geeft een beeld van de cashflow-positie van het bedrijf, het saldo van de lopende uitgaven en opbrengsten. Aan de brutokasstroom uit operationele activiteiten moet het bedrijf voldoende overhouden om aan financiële verplichtingen in de vorm van aflossingen en rentelasten te voldoen. Belastingverplichtingen blijven buiten beschouwing. De liquiditeitspositie geeft een indicatie of het bedrijf op de korte en middellange termijn in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen.

Vreemd vermogen

Geldmiddelen geleend door externe partijen. Over het algemeen zijn dat hypotheekverplichtingen, rekening-courant-kredieten en doorlopend krediet. Onder lange termijn vreemd vermogen wordt verstaan alle schulden aan banken en andere professionele vermogensverschaffers. Korte termijn vreemd vermogen betreft de balanspost crediteuren en dergelijke.

Financieringslasten

Het betreft hier een raming van de daadwerkelijke door de onderneming te betalen aflossingen en rente. Als bron hiervoor dient de jaarrekening. Rentelasten van het bedrijf worden geraamd op basis van het lange termijn vreemd vermogen vermenigvuldigt met het CBS-rentepercentage op de onderhandse kapitaalmarkt voor nieuw ingeschreven hypotheek op onroerende goederen. Jaarlijkse aflossingen worden berekend op basis van het lange termijn vreemd vermogen en de gemiddelde looptijd van de leningen.

Bedrijf

Onderneming die het afgelopen jaar minimaal één actieve koter in bedrijf had.

Rederij

Onderneming die het afgelopen jaar minimaal twee actieve kotters in bedrijf had. Om te bepalen of twee of meer kotters één bedrijf vormen wordt uitgegaan van informatie van (locale) deskundigen, het Nationaal Visserij Register en openbare informatie in jaarrekeningen en dergelijke.

Overige begrippen

Actieve vloot

Er wordt uitgegaan van schepen die op bedrijfsmatige basis de visserij uitoefenen. Daartoe moet het schip over de benodigde vergunningen en licenties en in voldoende mate over vangstrechten beschikken. Als stelregel geldt tevens, dat de totale besomming gegenereerd uit de visserij tenminste 50.000 euro moet zijn om als zodanig beschouwd te kunnen worden. Over het algemeen blijven schepen met een lengte van minder dan 10 meter en schepen die voornamelijk actief zijn in de recreatieve (sport)visserij buiten beschouwing.

Aantal opvarenden

Voor elke reis wordt het aantal bemanningsleden geteld (inclusief eigenaar en inclusief dagen gewerkt aan de wal van gebruikelijke opvarenden). Hieruit volgt op jaarbasis de gemiddelde bemanning per schip. Aggregatie naar vlootniveau volgens de gebruikelijke methode (behalve de correctie met 5%) levert vervolgens het aantal opvarenden op. Omdat wordt uitgegaan van de actieve vloot kan dit aantal worden gelijkgesteld met het aantal mensjaren.

Eurokotter

Noordzeekotters die over een vergunning beschikken om in de 12-mijlszone te mogen vissen. Het betreft hier kotters met een motorvermogen van 300 pk die over het algemeen gebouwd zijn na 1981 en een bruto-inhoud hebben van meer dan 65 GT.

Motorvermogen

Uitgegaan wordt van het geregistreerde motorvermogen bij het NRV.

Inzet/Pk-dagen/GT-dagen/Zeedagen

Ter bepaling van het aantal dagen op zee wordt uitgegaan van gegevens uit de LNV-database VIRIS die gebaseerd is op de logboeken van schepen. In sommige gevallen wordt hiervan afgeweken als LEI-medewerkers discrepanties constateren met hun eigen registratie (het Informatienet) of kennis van het bedrijf. Het aantal zeedagen vermenigvuldigt met het motorvermogen (in pk's) levert het aantal pk-dagen op. Het aantal zeedagen vermenigvuldigt met de bruto-inhoud (in GT's) levert het aantal GT-dagen op.

Noord/Zuid

Registratienummers van visserij-schepen worden gevormt door een combinatie van letters en cijfers. De letters geven de haven van afkomst aan (middels een afkorting) en één of meerdere getallen het volgnummer. Noordelijke havens zijn alle plaatsen ten noorden van Scheveningen. Met ingang van het jaar 2003 wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen kotters uit noordelijke en zuidelijke havens.

Bijlage 6 Betrouwbaarheid steekproef kottervisserij

Op basis van het gemiddelde en de standaardfout in de steekproef kan een uitspraak worden gedaan over de waarde van de doelvariabele in de populatie. Uitgaande van een willekeurig gekozen steekproef geldt dat met 95% zekerheid kan worden gesteld dat het gemiddelde in de populatie zal liggen tussen het gemiddelde in de steekproef minus 1,96 keer de standaardfout en het gemiddelde plus 1,96 keer de standaardfout. In onderstaande tabel wordt hiervan voor een aantal belangrijke indicatoren een beeld gegeven.

Voor de totale kosten zal de waarde in de populatie bijvoorbeeld liggen tussen 703.423 euro plus en min 28.446. De mogelijke afwijking is 2% van het geschatte gemiddelde. Uit de tabel blijkt dus dat de schattingen uit de steekproef een zeer betrouwbaar beeld geven van de economische toestand van de hele kottervloot. Alleen voor een klein aantal relatief onbelangrijke kosten en inkomsten zijn de standaardfouten groter dan 10% van het gemiddelde. Voor de meeste kosten en inkomsten is de standaardfout echter kleiner dan 5% van het gemiddelde.

Het is niet eenvoudig aan te geven welke omvang van een standaardfout acceptabel is en welke niet. Het hangt van het onderzoek en de wensen van de opdrachtgever af hoe betrouwbaar uitkomsten dienen te zijn. Om deze resultaten in perspectief te plaatsen is het echter goed te weten dat bij de levering van data aan de EU een standaardfout tot 12% van het gemiddeld acceptabel wordt geacht.

Tabel B6.1 Gemiddelde en standaardfout (gestratificeerd) voor hele populatie 2002 a)

Variabele	Gemiddelde	Standaardfout	% van gemiddelde
Aantal pk	974	16	2
Brutotonnen (BT)	165	3	2
Maanden in de vaart	12	0	0
Aantal zeedagen	154	2	2
Brutobesomming	687.398	15.847	2
Besomming tong	289.472	12.357	4
Besomming schol	130.456	4.475	3
Overige opbrengsten	14.017	1.883	13
Totale afschrijvingen	137.783	4.552	3
Quotum	23.256	2.227	10
Verzekeringen	23.284	665	3
<i>Rente</i>	19.871	1.285	6
Totaal onderhoud	81.985	2.587	3
Gasolie	152.626	3.538	2
Smeerolie	4.151	211	5
<i>Gasolie garnalen</i>	415	37	9
Ton zout	203	35	17
<i>Reisgeld</i>	243	60	25
<i>Proviand</i>	5.771	149	3
Opvangregeling	1.115	55	5
Contributie productschap	2.659	61	2
Loskosten	20.809	596	3
Afslagkosten	19.651	534	3
Vrachtkosten	796	125	16
Kosten zaakwaarneming	98	33	34
Arbeidskosten	191.980	4.781	2
<i>Berekend deelloon</i>	33.992	2.311	7
Betaald deelloon	138.092	4.594	3
<i>Graailonen berekend</i>	146	57	39
Graailonen betaald	857	160	19
<i>Berekende sociale premies</i>	201	89	44
Betaalde sociale premies	18.692	565	3
Loon volwassen opvarende	38.713	931	2
Totale kosten	703.423	14.514	2
Totale inkomsten	701.420	15.823	2

a) Een aantal variabelen (variabele naam *cursief* weergegeven in tabel) wordt normatief bepaald. Voor deze variabelen hangt de onbetrouwbaarheid meer af van de gehanteerde regels dan van de onbetrouwbaarheid als gevolg van het gebruik van een steekproef.

Resultaten LEI-onderzoek visserij 2003 en 2004

Publicaties en rapporten

Buisman, F.C., J.W. de Wilde, *Effort Management; Voorstudie naar de mogelijke gevolgen van een visserijbeleid gebaseerd op beperking van de visserij-inspanning*. Directie Visserij Ministerie LNV, februari 2003.

Buisman, F.C., J.A.E. van Oostenbrugge, G.J. Piet, J. Craeymeersch, F. Quirijns, *Directe effecten van het demonstratiewindpark NSW voor de visserijsector*. Rapport aan RIKZ, Rijkswaterstaat, december 2003.

Buisman, F.C., ed., *Annual Economic Report 2003, Economic Performance of selected European Fishing Fleets*. Den Haag, december 2003.

Buisman, F.C., ed., *Annual Economic Report 2004, Economic Performance of selected European Fishing Fleets*. Den Haag, december 2004.

Buisman, F.C., H. van Oostenbrugge, *Pilot project effort management - Verkenning van de mogelijkheden voor opzet van een pilot project met een deel van de Nederlandse boomkorvloot*. Rapport aan Directie Visserij Ministerie van LNV, mei 2004.

Buisman, F.C., *Choices on the sustainability and economic performance of a mixed fishery*. Rapport aan Directie Visserij Ministerie van LNV, oktober 2004.

Daan, N., F.C. Buisman, S.B.M. Kraak, M.A. Pastoors, J.J. Poos, J.W. de Wilde, *Over de relatie tussen rekenmodellen, de beleidscontext en de visserijpraktijk*. RIVO rapport. IJmuiden, juli 2003.

Emmelkamp, L., F. Knot, J.W. de Wilde en P. van Zwieten, *Maricultuur in combinatie met infrastructurele werken op de Noordzee*. MARE, i.o.v. Productschap Vis, juni 2003.

Hoefnagel, E., L. Visser (WUR), B.I. de Vos, *Drijfveren van vissers en duurzaam visserijbeheer-een verkenning*. Den Haag, april 2004.

Hoof, L.J.W. van, *The management of Fisheries through systems of Transferable Rights*. Europees Parlement, Brussel, januari 2003.

Hoof, L.J.W. van, S.B.M. Kraak, J.A.E. van Oostenbrugge, M.A. Pastoors, J.J. Poos, F.J. Quirijns, *Integraal economisch en ecologisch toetsingskader voor de Nederlandse Boomkorvisserij (ECOTOETS) Deelproject 2: Visbestanden-CPUE-Winst*. LNV, RWS, Den Haag, maart 2003.

Hoof, L.J.W. van (LEI), Dr. H. Lindeboom (Alterra) , Drs. M. Scholten (ASG-Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek), Redactie Dr.ir.H. Smit (WING Proces Consultancy) *Beoordeling van de toekomstplannen van de kokkelsector: economische en technische haalbaarheid en ecologische winst*. Den Helder, 8 maart 2004.

Hoof, L.J.W. van , M.O. van Wijk, *Naar waardering voor de kokkelsector*. Notitie aan opdrachtgever, juni 2004.

Hoof, L.J.W. van , *Vis versus hout*. Bijdrage Europese Milieubalans. RIVM, 2004.

Hoof, L.J.W. et al., *Creatief met capaciteit*. Liber Amicorem bij het afscheid van Jan Willem de Wilde, september 2004.

Hoof, L.J.W. van , M.O. van Wijk , *Sociaal-economische toetsing Beleidslijn schelpdiersector*. Notitie aan opdrachtgever, oktober 2004.

Klok, A., J.G.P. Smit en J.W. de Wilde, *Economische gevolgen tijdelijke sluiting delen Noordzee voorjaar 2001*. Directie Visserij Ministerie LNV, mei 2003.

Oostenbrugge, J.A.E., Bijdrage aan Milieu- en Natuurcompendium. RIVM-MNP Bilthoven en CBS Den Haag. mei 2003.

Oostenbrugge, J.A.E. van en H.C.J. Vrolijk, *Evaluatie steekproef visserij LEI*. LEI, Den Haag, september 2003.

Oostenbrugge, J.A.E., J.G.P. Smit en J.W. de Wilde, *Economische gevolgen van verschillende scenario's bij het ACFM advies van 2003*. Ministerie van LNV, november 2003.

Oostenbrugge, J.A.E., J.G.P. Smit, J.W. de Wilde en E. Buisman, *Directe economische effecten van sluiting van kwetsbare gebieden in de Noordzee voor de Nederlandse visserij en visverwerkende sector*. Productschap Vis, oktober 2004.

Oostenbrugge, J.A.E. van en H.C.J. Vrolijk, *Evaluatie steekproef visserij LEI concept-rapport*. LEI, Den Haag, december 2004.

Quirijns F, J.A.E. van Oostenbrugge, N. Tien, L.J.W. van Hoof, M. Pastoors, *Integraal Economisch en Ecologisch toetsingskader voor de Nederlandse boomkorvisserij (EcoToets). Fase 3: analyse secundaire indicatoren en boomkor AMOEBEs*. Rapport RIVO/LEI voor Ministerie van LNV en RIKZ, IJmuiden, september 2004.

Slingerland, M.A., J.A. Klijn, R.G.H. Jongman, J.W. dan der Schans, *The unifying power of sustainable development: towards balanced choices between people, planet and profit in agricultural production chains and rural land use: the role of science. Case study fish*. Wageningen University, Wageningen, Netherlands 2003.

Smit, J.G.P., *Perspectief van de Italiaanse scholmarkt*. Rapportage aan Nederlands Visbureau, maart 2003.

Smit, J.G.P., M.H. Smit, C.Taal, M.O. van Wijk. *Nederlandse visverwerkende industrie en groothandel, Resultaten LEI-panel 1^e en 2^e kwartaal 2003*. Rapportage aan panelbedrijven en Productschap Vis, augustus 2003.

Smit, J.G.P., *Study on the impact of the FIFG measures on the fish processing industry (landenstudies Nederland en België)*. Rapportage aan projectcoördinator Nautilus Consultants en de Europese Commissie. augustus 2003.

Smit, J.G.P., C. Taal, *Analyse van de invoer van (gekweekte) zoetwatervis en garnalen uit ZO-Azië naar Nederland en België*. Rapportage aan Productschap Vis, november 2003.

Smit, J.G.P., *Perspectief van de Duitse scholmarkt*. Rapportage aan Nederlands Visbureau, januari 2004.

Smit, J.G.P., *Study of the market for aquaculture produced seabass and seabream species, country reports Belgium and Netherlands*, Rapportage aan Universiteit Stirling en Europese Commissie, januari 2004.

Smit, J.G.P., C. Taal, *Perspectiefstudie oestermarkt in Nederland en België*. Rapportage aan Nederlands Visbureau, maart 2004.

Smit, J.G.P., M.H. Smit en C.Taal. *Nederlandse visverwerkende industrie en groothandel, Resultaten LEI-panel kwartaalrapportage 2003 en 2004*. Rapportage aan panelbedrijven en Productschap Vis, 2004.

Smit, J.G.P, *Vismarkt in Wieringen, Quick-scan van het marktpotentieel*. Rapportage aan Vismarkt Wieringen, november 2004.

Smit, J.G.P, H. Frost et al, *Economic interpretation of ACFM Advic, country reports Belgium and Netherlands 2004*. Rapportage aan Europese Commissie, november 2004.

Smit, M.H. en C. Taal, *Eindevaluatie visprogramma 2001*. Rapportage aan C.B.I., januari 2003.

Smit, M.H., B.I. de Vos en J.W. de Wilde, *De economische betekenis van de sportvisserij in Nederland*. Directie Visserij Ministerie van LNV, Den Haag, juni 2004.

Taal, C., J.W. de Wilde en L.J.W. van Hoof, *Quick Scan effecten Nma besluit op garnalensector, analyse en scenario's*. Rapportage aan Ministerie LNV Directie Visserij. Den Haag, april 2003.

Taal, C., *Marktbulletin, import- en exportdata vis tot en met 1^e kwartaal 2003*. Rapportage aan Productschap Vis. September 2003.

Taal, C., et al, *Visserij in cijfers 2002*. Den Haag, september 2003.

Taal, C., M.H. Smit, B. de Vos en J.W. de Wilde, *Perspectieven en concurrentiepositie Scheveningen vissershaven en visafslag*. gemeente Den Haag, juni 2004.

Vos, B. I. de, J.W. van der Schans, *Integrale Analyse van het Beheer van de Kustzone*, unpublished position paper. LEI, Den Haag, 2003.

Vos, B.I. de, *De meerval moet langer 'afzwemmen'*. Kijk op de toekomst van landbouw, voedsel en groen. Relatieschenk LEI-onderzoeksafdelingen. Project 20366, 2004.

Vos, B.I. de (ed) LEI, A. Forkink, R.S. de Groot, L.J.W. van Hoof (coörd.), J.W. van der Schans, E. Buisman, N.M.J.A. Dankers, *Ontwikkeling van een geïntegreerde kosten-baten analyse methode van multifunctioneel ruimtegebruik in de Noordzee en kustzone*. Ministerie van LNV, Texel, 2004.

Wijk, M.O., M.H. Smit en C. Taal, *Regionaal-economisch belang van de Waddenzee*. Ministerie LNV Directie Noord, februari 2003.

Wijk, M.O. en Wilde, J.W. de, *Modellen voor de platvisvisserij op de Noordzee*. Directie Visserij Ministerie van LNV, Den Haag, mei 2004.

Wilde, J.W. de, C. Taal en L.J. van Hoof, *Economische onderbouwing 'Nieuw Trilateraal Overleg'*. Productschap Vis, april 2003.

Artikelen

Buisman, F.C. en C. Taal, *Vergelijking vissersvloten EU*. Visserijnieuws, Special Financiën en Dienstverlening, januari 2003.

Buisman, F.C. en C. Taal, *Economische Vergelijking EU-vissersvloten*. Visserijnieuws, Special Financiën en Dienstverlening, januari 2004.

Hoof, L.J.W., *Keuzes maken in turbulente tijden*. Visserijnieuws, Special Financiën en Dienstverlening, januari 2004.

Presentaties

Buisman F.C., *Pilot project effort management*. Workshop effort management, Hotel Mercure, Den Haag, 26 mei 2004.

Hoof, L.J.W. van, *Sociaal-economisch Perspectief van de Nederlandse Kottervisserij*. CAH, Dronten/Urk, januari 2003.

Hoof, L.J.W. van, *The Management of Fisheries through systems of Transferable Rights*. Europees Parlement, Brussel, mei 2003.

Hoof, L.J.W. van, *Biology and Economy; will the twain meet?*. North Sea Commission Fisheries Partnership, Hamburg, juni 2003.

Hoof, L.J.W. van, Schans J.W. van der, *De economische doorwerking van visserijbeleid*. IUCN, Nieuwspoor, Den Haag, juni 2004.

Hoof, L.J.W. van, *Verwachte Ontwikkeling Visserij in de stroomgebieden*. RIZA, Royal Haskoning, Utrecht, november 2003.

Hoof, L.J.W. van, *RESPONSIBLE: Het delen van verantwoordelijkheden in Visserijmanagement*. LNV, Den Haag, juni 2004.

Hoof, L.J.W. van, *An Economic Perspective on Sustainable Fisheries Management*. IAC, Wageningen, oktober 2004.

Hoof, L.J.W. van, *Economisch Duurzaam? Duurzaam Economisch? Wat kost Duurzaamheid?*. PROSEA, ECOMARE, Texel, september 2003- mei 2004.

Hoof, L.J.W. van, B. van Marlen, F. van Dongen, F. Groenendijk, D.J. van der Stelt, K. Kramer, *Technische ontwikkelingen en capaciteitsvraagstukken in de visserij*. Afscheid van Ir. Jan Willem de Wilde, LEI, Den Haag, 30 september 2004.

Oostenbrugge, J.A.E., *The Dutch National Program*. Presentatie workshop 'Economic Indicators', Parijs, 10-14 mei 2004.

Schans, J.W. van der, G.R Karlsen, J. Raakjær Nielsen, D. Rommel, *Sharing responsibilities in fisheries management, analytical and methodological issues*, Paper presented at the Mare conference 'People and the Sea II', Amsterdam, 5 september 2003

Schans, J. W. van der., *Hoe redden we de vis en de sector?*. Keynote speech, symposium Een stringent visserijbeleid: hoe redden we de vis en de sector? Stichting Het Portaal m.m.v. Stichting De Noordzee, Hotel New York, 30 januari 2004.

Smit, J.G.P., *Perspectief van de Italiaanse scholmarkt*. Presentaties aan Scholcommissie van het Nederlands Visbureau en bedrijfsleven van Urk, maart 2003.

Smit, J.G.P., *Perspectief van de Duitse scholmarkt*. Presentatie aan Scholcommissie van het Nederlands Visbureau, Januari 2004.

Smit, J.G.P., *Perspectiefstudie oestermarkt in Nederland en België*. Presentaties aan de PR Commissie van de Producenten Organisatie van de Nederlandse Oestervisserij - Cultuur, maart 2004.

Taal, C., *Economisch Duurzaam? Duurzaam Economisch? Wat kost Duurzaamheid?*. PROSEA, ECOMARE, Texel, mei 2004.

Taal C., *Perspectieven Scheveningen vissershaven en visafslag*. Presentaties aan gemeente Den Haag en vissector Scheveningen, mei en augustus 2004.

Visserij-economisch onderzoek, presentatie LEI, 28 maart 2003, Den Haag:

- Buisman, F.C., *Effortmanagement als alternatief voor quotabeheer*;
- Hoof, L.J.W. van, *ITQ management op EU schaal; Pan-Europese ITQs*;

- Wilde de, J.W. en W. van Densen , *Gevolgen tijdelijke sluiting van delen van de Noordzee*;
- Oostenbrugge, J.A.E. van, *Kwaliteit steekproef boekhouding kottervisserij*;
- Taal, C., *Actueel perspectief van de Nederlandse kottervisserij 2003*.

Visserij-economisch onderzoek, presentatie LEI, 17 maart 2004, Den Haag:

- Hoof, L.J.W. van, *Wisselwerking Economie en Visserij*;
- Hoefnagel E., *Drijfveren van vissers en duurzaam visserijbeheer*;
- Wijk. M.O. van, *Modellen voor de platvisvisserij*;
- Vos B.I. de, *Conceptueel raamwerk integrale analyse beheer van de kustzone*;
- Taal, C., *Actueel perspectief van de Nederlandse kottervisserij 2004*.

Vos, B.I de, *Geïntegreerde maatschappelijk kosten batenanalyse voor multifunctioneel ruimtegebruik in Noordzee en kustzone. Fase 1 en plannen voor fase 2*. Presentatie workshop in het kader van programma Noordzee en kust uitgevoerd door LEI, Wageningen Universiteit (MSA) en Alterra, 2004.

Vos, B.I de, *Analyse van de hobbydierenworkshops in het kader van het project 'beleidsacceptatie, dierziektebestrijding en hobbydieren'*. Presentatie voor stuurgroep, 2004.

Conference papers

Papers presented at the XVth Annual EAFE Conference, Brest, France, 14-16 may 2003:

- Hoof, L.J.W. van, *ITQs as instrument for Pan-European Fisheries Management*;
- Oostenbrugge, J.A.E. van, L.J.W. van Hoof, *CPUE as an integrated bio-economic indicator for the Dutch Beam Trawl Fishery*;
- Wilde, J.W. de, *The 2001 North Sea cod recovery measures: economic consequences for the Dutch fishing fleet*.

Paper presented at the Multidisciplinary Scientific Conference on Sustainable Coastal Zone Management, Stockholm, Sweden, 12-14 June 2003:

- Hoefnagel, E.W.J. en B.I. de Vos, *Propertyrights in the Dutch Wadden Sea*.

Papers presented at the MARE conference People and the Sea II, Amsterdam, The Netherlands, 4-6 september 2003:

- Hoefnagel, E.W.J. en L.J.W. van Hoof, *Self regulation and the anti-trust law in Dutch shrimp fishery - Does the anti-trust law hinders sustainable development?;*

- Hoof, L.J.W. van en E.W.J. Hoefnagel, *Evaluating the division of responsibilities in European Fisheries Management*;
- Schans, J.W. van der, *Sharing responsibilities in fisheries management: Analytical and Methodological Issues*;
- Wilde, J.W. de, *'Government, hold us, 'cause were heading for trouble!' Observations on Thirty Years of change in Dutch Sea Fisheries*.